

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. I. Servus validè & licitè contrahit Matrimonium sine consensu domini; debita tamen & consueta servitia non minùs debent ei exhiberi, etiam cum aliquo impedimento usûs Matrimonij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

SECTIO III.

D E

IMPEDIMENTO ERRORIS.

I. *Enumerantur impedimenta dirimentia, ex Scoto.*

Impedimenta dirimentia Matrimonium, ut dixi in principio Disputationis, his verbis communiter exprimentur: *r. Error, conditio, votum &c. Sed inquit Doctor Subtil. 4. dist. 42. q. un. n.*

11. in istis verbis continentur impedimenta absque omni ordine naturali. Possunt igitur ordine debito & magis in particulari istis verbis explicari:

Vis, fraus personæ, servi, dationis, & amens, Addita conditio tria conjugij bona tollens. Frigidus, arcta, puer, truncatus, præstigiatus, Alterius conjux, obstant mutæ dationi. Ordo sacer, votum, duo cultus, sponso mœchi. Carnalis, legis, cognatio spiritualis. Hæc vi præcepti, sit huic affinis honestas.

2. *Hi quatuor primi versus continent impedimenta, quæ repugnant natura contractus Matrimonij. Primus quinque in speciali, secundus tria, tertius quinque, quartus unum, & sic sunt quatuordecim impedimenta. Post quæ subditur in fine quarti versus: Obstant mutæ dationi. Intellige quæ est in contractu Matrimonij; obstant scilicet hæc omnia prædicta.*

Alia jure Ecclesiastico. Tres alij versus continent impedimenta ex statuto Ecclesiæ. Primus quatuor, secundus tria, tertius duo, & sic sunt novem, & hoc est quod dicitur in principio tertij versus. Hæc vi præcepti, scilicet Ecclesiæ impediunt Matrimonium, & sic in speciali sunt 23. impedimenta simpliciter.

3. *Alia jure Matrimonij. Illi autem versus omnes (puta: Error, conditio &c.) non continent nisi duodecim: sed sub errore debet intelligi quadruplex impedimentum in speciali (puta, fraus personæ, servi, dationis, & amens) & sub conditione triplex impedimentum de conditionibus appositis contra tria bona Matrimonij. Unde qui refert, Error, ad errorem personæ, & Conditio, ad errorem conditionis, satis ostendit se ignorantem in jure Canonico. Votum sicut stat, cognatio intelligitur pro carnali, spirituali & legali, crimen pro adulterio cum fidei datione &c.*

Et illud posset quandoque distingui, secundum quod dictum est distinctione 35. quod istorum trium aliquando conjunguntur duo, & aliquando unum illorum impedit. Sed istud impedimentum non est distinctum in istis verbis distinctius exprimentibus cetera impedimenta specialia. Secundum alios versus non distinguntur, nisi illud ultimum de impotentia, quod continet quinque impedimenta specialia secundum alios versus. Hactenus Scotus.

Sed parum curandum, quibus verbis aut nominibus impedimenta hæc exprimentur,

dummodò naturam eorum perspectam habeamus. Verum hoc opus, hic labor est, non unius diei, quia multa restant dicenda, quæ subinde molestissimam habent quæstionem. Initium autem sumimus ab impedimento erroris, quod immediate & directè respicit ipsum contractum conjugalem, tollitque debitum consensum.

4. *Quis error?* Interrogat quispiam. Nam quadruplex est, personæ utique, conditionis servilis, sive servitutis, qualitatis & fortunæ communem DD. sententiam: & secundum Scotum jam allegatum, addi deberet error dationis, id est, consensus alterius partis, & error amentia.

Respondeo: error personæ, servitutis, dationis & amentia. De errore personæ, dationis, & amentia, in superiori Disputatione satis superque egimus; uti & de errore qualitatis & fortunæ. Videatur Sect. 7.

Hic restat agendum de errore servitutis, qui & ipse est impedimentum dirimens, ut statim videbimus. Prius tamen quæro; an servus non solum valide, sed & licite possit contrahere Matrimonium, etiam Domino contradicente. Resolutio hujus quæstionis erit.

CONCLUSIO I.

Servus validè & licite contrahit Matrimonium sine consensu Domini; debita tamen & consueta servitia non minus debent ei exhiberi, etiam cum aliquo impedimento usus Matrimonij.

5. *Servi sunt in triplici differentia.* Quidam sunt verè servi, qui ita sunt Domini, ut eos vendere possit, & propriè vocantur mancipia. Alij sunt Originarij sive ascriptitij, nimirum qui glebæ seu prædio colendo sunt perpetuè addicti, inde nunquam recessuri, Dominique prædiorum annuos redditus omnes, præter sumptus & victum reddituri, suntque verè liberi, ut colligitur ex cap. 2. de Judæis, dicente:

Nulli Iudæo liceat Christianum mancipium in suo domino retinere, sed si qui apud eos inveniuntur, libertas eis servetur. Hi verò, qui in possessionibus eorum sunt, licet legum distractione sint liberi: tamen quia colendis terris eorum diutius adhaeserunt, utpote conditione loci debentes (id est, obligati & attri-

astrikti ad colenda rura) ad colenda rura remaneant, consuetas pensiones predictis viris prabentes. Ubi Gloss. verb. *Sint liberi*, inquit: Nota originarios sive ascriptitios liberos esse, Cod. de Agriculis & Cens. l. Diffinimus, lib. 11.

Tertij generis servi sunt, qui pro tempore locant operas suas, & communiter appellantur conductitij. Porro hos posse valide & licite contrahere Matrimonium sine consensu Dominorum, nemo dubitat. Ut etiam omnes fatentur, idem posse facere originarios seu ascriptitios.

6. De quibus ergo dubitatur? De servis primi generis, sive de mancipiis, de quibus scriptum habemus in Concilio Calibonensi 2. c. 30. (& refertur 29. q. 2. cap. fin.) *Dicitur est nobis, quod quidam legitima servorum conjugia potestativa quadam presumptione dirimant, non attendentes illud Evangelicum: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Vnde nobis visum est, ut conjugia servorum non dirimantur, etiamsi diversos Dominos habeant; sed in uno conjugio permanentes, Dominis servantur suis. Et hoc in illis observandum est, ubi legalis conjunctio (id est, secundum Gloss. ibi: Legitima, id est, communis consensus) fuit, & per voluntatem Dominorum. Ergo à contrario sensu, si non fuit conjunctio per voluntatem Dominorum facta, poterit conjugium dirimi.*

7. *An etiam sine consensu? Prima ratio dubitandi eliditur.* Atque hæc est prima ratio dubitandi de veritate nostræ Conclusionis, sed parvi momenti, si cum Gloss. ibi verbo: *Voluntatem*, dixeris, suppleendum esse: *Maximè*, ut sensus sit: nunquam ea Matrimonia dissolvenda esse; præsertim autem, quando Domini consenserunt: *Quia* (ut ait Gloss.) *etiam iis invitis potest contrahi Matrimonium.* Omitto; quod argumentum à contrario sensu in multis casibus fallit.

Altera ratio dubitandi sumitur ex D. Basilio can. 40. ibi: *Qua præter Domini sententiam se viro tradidit fornicata est. Quæ autem postea libera Matrimonio usa est, nupsit. Quare illud quidem fornicatio, hoc verò Matrimonium.* Eorum enim, qui sunt in alterius potestate, pacta conventa firmi nihil habent. Quæ postrema verba satis significant, D. Basilium fuisse in ea sententia.

Est, quid tum? Nam hæc res non ita clarè erat eo tempore decisa, prout hodie decisa est, infra ostendemus.

8. Tertia ratio dubitandi, sunt verba, D. Clem. lib. 8. Constit. Apost. c. 34. in fine. *Fidelis vir aut femina servi copulati, vel separentur, aut ejiciantur.* Vel ut habet alia editio cap. 40. *Fidelis servus et ancilla conjuncti separentur vel rejiciantur.*

9. *Expenditur.* Planè separentur, non quoad vinculum, sed cohabitationem, aut ejiciantur ab Ecclesia. Tunc enim id expediebat ad vitandum scandalum neophytorum in fide.

Rogas, quod scandalum? Contemptus Evangelij, quasi doceret, servos posse fraudare Dominos suos, eosque incommodo afficere, subtrahendo suum ministerium ob convictum conjugalem. Sicut autem hoc scandalum hodie cessavit, ita etiam abolita fuit illa constitutio.

9. *Quæris, ubi abolita? Iam edissero. Cap. de*

Conjug. serv. Adrianus Papa Sancteburg. Archiepiscopo quærenti, utrum servus contradicente Domino possit contrahere Matrimonium? Respondet: *Sanè juxta verbum Apostoli (ad Galat. 3.) sicut in Christo Iesu, neque liber, neque servus, est à Sacramentis Ecclesia removendus; ita nec inter servos Matrimonia debent ullatenus prohiberi: & si contradicentibus Dominis, & invitis contracta fuerint, nullà ratione sunt propter hoc dissolvenda. Debita tamen & consuetia servitia non minus debent propriis Dominis exhiberi.*

Quis adhuc ausit dubitare de veritate nostræ Conclusionis? Si namque inter servos nullatenus debeant prohiberi Matrimonia, liquet profectò, non solum ea esse valida, sed etiam licita: siquidem ut forent illicita, deberent esse prohibita; cum ergo non debeant prohiberi, nemo sanæ mentis dicere potest, quod sint illicita, quidquid Dominus prohibeat, vel non prohibeat; cum potestas prohibendi dicto jure ab eo censeatur ablata, si fortè eam antehac habuisset.

Interrogat aliquis: nunquid justè ablata? *Quæro & ego: nunquid servitus justa? Consulto Doct. Subtilem 4. dist. 36. q. 1. n. 2. ubi quærit; unde inducta sit servitus, & si justè inducta? Respondet autem: De lege natura omnes nascuntur liberi, tamen servitus, vel magis propriè subjectio filialis ad patrem, est de lege natura, putà obedientia filialis, pertinens ad disciplinam; quia secundum Philosophum 8. Et hic. Filii habent à patre esse & disciplinam. Ista autem servitus, de qua loquimur, secundum quam Dominus potest vendere servum sunt eadem, de qua loquitur Philosophus primo Politicorum, quod servus non potest exercere actus virtutis, pro eo quod oportet eum, ad præceptum Domini, exercere actus serviles, ista non est inducta, nisi aliquà lege positivà. Hæc ille.*

Et continuò interrogat: Sed an justa? Respondet: *Quomodo inceperunt primo Dominia esse justa, ita dico, quod ista vilis servitus non potest esse justè inducta, nisi dupliciter. Vno modo, quia aliquis voluntariè se subjecit tali servituti, licet talis subjectio esset fatua, immo fortè contra legem natura, quod homo libertatem à se abdicet: postquam tamen facta est, necesse est servare; quia hoc est justum. Alio modo, si aliquis justè dominans communitati, videns aliquos ita vitiosos, quod libertas eorum nocet eis & Reip., posset justè punire eos panà servitutis; sicut & justè posset eos occidere in certis casibus, propter bonum Reip. Hactenus Scotus.*

Si dicas: quod est tertia causa servitutis, utpote si captus in bello servetur, & sic servatus à morte fiat servus deputatus ad serviendum.

Respondet Doct. ibidem n. 3. *Non apparet manifestè justitia hic: quia fortè, etsi captor potuerit occidere captivum, si habuit bellum justum defendendo se, non autem invadendo, & hoc stante pertinacià ipsius contra bellantem: tamen ex quo desinit esse pertinax, quia est in voluntate ipsius jam captus, inhumanum videtur infligere sibi panam contra legem natura. Non enim est hic ratio, quia in hoc casu non remaneret iste rebellis, nec abuteretur suà libertate; sed fortè fieret obediens, & libertate sibi donatà bonè utretur. Dubitat ergo Scotus de justitia servi-*

Probatur servos sine consensu dominorum posse contrahere, ex c. 1. de Conjug. servorum.

10. An servitus sit justa, ex Scoto.

11. Duo modi quibus servitus justè inducta est, ex eod.

12. De tertio modo dubitat Scotus.

servitutis capti in bello; quia videtur sapere crudelitatem, quando jam hostis subest & obedit; & sufficere videtur, quod subit more subditi politicè, non instar mancipij despoticè.

13. *Objectio ex Aristotele.*
Si rursum objicias: Secundum Philosophum 1. Politicorum: Pollens mente debet præsidere, pollens viribus debet servire: aliqui sunt naturaliter pollentes mente, ergò naturaliter ad Dominium apti; aliqui minus prudentes mente, & magis robusti corpore: ergò naturaliter debent esse servi: ergò servitus non est contra legem naturæ.

Respons. Scoti.
Respondet ibid. Doctor: Hoc non est intelligendum de ista servitute extrema, de qua loquimur; sed tantum de servitute politica, quæ inferior disponitur à Superiore: non tamen sicut inanimatum, sed sicut minus viciens mente, ordinatur per illum, qui magis pollet mente.

Et verò non vult Scotus, servitutem esse contra præceptum naturæ; quia sup. dist. 26. n. 10. ait: Potest quis se vendere in servum (exemplo Paulini) licet de hoc non inveniatur specialis approbatio Divina in Scriptura. Bene dicit: Specialis; quia generalis satis colligitur ex cap. 21. Exod. & 15. Deuter.

14. *Quomodo servitus sit contra legem naturæ.*
Quando ergò dicit Scotus, servitutem fortè esse contra legem naturæ, tantum vult esse dissonam ei, quatenus natura inclinatur ad libertatem, & quatenus de ea jus naturæ nihil statuit; arg. l. 4. ff. de Statu hominum, ubi sic ait Florentinus: Libertas est naturalis facultas ejus, quod quique facere libet, nisi si quid vi, aut jure prohibetur. Servitus est constitutio juris gentium, quæ quis Domino alieno contra naturam subicitur. Servi ex eo appellati sunt, quod Imperatores captivos vendere, ac per hoc servare, nec occidere solent. Mancipia verò dicta, quod ab hostibus manu capiuntur.

Ubi Jurisconsultus agnoscit tertiam causam servitutis, de qua sup. Scotus dubitat, an sit justa. Sed notandum, quod Doctor non loquitur de omnibus in bello captis; sed de iis tantum, qui fierent fortè obediens, & libertate sibi donata bene uterentur. Et quia hi rari sunt, idè Jurisconsultus ad eos non respexit; sed ad id, quod frequentius natum est contingere.

15. *Servitus est juris gentium.*
Ut sit de hac tertia causa, constat ex d. lege, servitutem esse juris gentium contra naturam, quæ inclinatur ad libertatem. Hoc autem supposito, probandum manet, Domino justè fuisse ablatam potestatem prohibendi servo Matrimonium, si fortè ante hac eam habuisset.

16. *Objectio.*
Probatur verò ex d. cap. 1. de Conjug. servor. quia nemo removendus est à Sacramentis Ecclesiæ: iuxta verbum Apostoli (inquit Pontifex) sicut in Christo Iesu, neque liber, neque servus est à Sacramentis Ecclesiæ removendus; ita nec inter servos Matrimonia debent ullatenus prohiberi: quia scilicet & ipsa Sacramenta sunt.

17. *Solutio ex Gloss.*
Sed hæc probatio videtur satis inefficax; quia in primis, Ordo etiam est Sacramentum, & tamen nullus servus præter voluntatem Domini debet ordinari, ut patet per totum tit. de Servis non ordinandis.

Hanc objectionem solvere conatur Gloss. d. c. 1. verb. A Sacramentis, dicens: Quæ suscipiuntur causâ conferuntur, ut Baptismus, Confirmatio, Sacramentum Eucharistia, Viaticum, Penitentia: ab istis Sacramentis nullus fidelis debet excludi: immò tenetur ea recipere, inf. de Pœnit. & remiss. Omnis utriusque. Sic à Matrimonio nullus debet excludi: quia editum de Matrimonio prohibitorium est, sup. de Sponsal. Cum apud. Secus de alijs Sacramentis, ut Ordo, qui ratione aliorum datur; quoniam nullus servus debet ordinari, præter Domini voluntatem, sup. de Serv. non ord. Confu- luit, & per totum tit.

Sed contra, inquis; hoc est quod quaeritur, cur Dominus magis possit prohibere Sacramentum, quod ratione aliorum datur, quàm Sacramentum, quod suscipiuntur causâ conferuntur. Cur ergò Dominus non possit Matrimonium prohibere suo servo, sicut potest prohibere Sacramentum Ordinis, & sicut potest prohibere ingressum Religionis?

18. *Item ex A. verba.*
Respondet Sanchez lib. 7. disp. 21. n. 10. Cur dominus circa finem: longè disparem esse rationem. Quia per Ordines & Religionem totum tempus traditur Deo, ut bene ait D. Tho. 4. dist. 36. q. un. a. 2. ad 5. At secus per Matrimonium. Præterea: obligatur homo per Religionis professionem, & Ordinem, ad opera naturalibus superaddita, & in quibus Dominus habet potestatem, quæ caret in naturalibus, ad quæ se obligat per Matrimonium. Hæc ille.

19. *Respons. Scoti.*
Aversa verò q. 3. sect. 7. §. Ad ea verò, sic respondet: Non obstat exemplum Ordinationis & Religionis; quia hæc sunt instituta supernaturalia, & per se non necessaria, & prorsus adversantia juri Dominorum in servos; quare merito poterant servi ab iis arceri: at conjugium est opus naturale, institutum ad propagationem naturæ & remedium concupiscentiæ, nec adversum juri Dominorum. Sed servus ipse adhuc retinet potestatem & dominium naturale sui corporis, ut possit quoad hoc se tradere alteri per conjugium. Dominus verò habet potestatem & dominium civile quoad alia obsequia exigenda, cui conjugium non repugnat. Hæc ille.

20. *Respons. Scoti.*
Et Scotus sup. n. 9. ad hoc argumentum respondet: Proficiens in Religione totaliter se submittit obedientiæ Prælati illius Religionis: & in hoc ex toto subtrahit se à consuetis servitiis Domini sui: non sic contrahens Matrimonium; sed solum in aliquibus actibus, qui possunt stare cum hoc, quod reddat servitia consuetata.

21. *Respons. Scoti.*
Sed nunquid hæc convincunt intentum? Dicitur ratio Auscultate Scotum sup. n. 5. Dicunt Aliqui: quod servus potest contrahere Matrimonium invito Domino. Primo; quia Matrimonium est de lege naturæ: servitus autem non est de lege naturæ; sed magis contra: quod autem est de lege naturæ, non tollitur per aliud, quod est tantum de lege positiva.

22. *Respons. Scoti.*
Alia ratio ponitur; quia servus non est ita sui Domini, quin sit sui juris, quantum ad actus naturales, pertinentes ad conservationem individui; patet, quia potest uti necessariis ad vitam: ergo à simili, quantum ad actus pertinentes ad conservationem speciei. Consequenter probatur; quia conserva-

23. *Respons. Scoti.*
tio

24. *Respons. Scoti.*

25. *Respons. Scoti.*

26. *Respons. Scoti.*

rio speciei, cum sit majus bonum naturale, quam conservatio individui, magis est de lege natura.

20. *Existimat eas non esse effi-ces. Solvit primam.*
 Ecce duæ rationis Conclusionis nostræ, de sumptæ ex D. Tho. 4. dist. 36. q. un. art. 2. in corp. quibus utitur Sanchez sup. n. 3. sed eas non concludere existimat Doct. Subtilis sup. dicens: Rationes ista possent solvi. Prima; quia obligatio, qua non est de lege natura, bene potest impedire aliquam libertatem, qua competit alicui ex lege natura. Exemplum: nam ex lege natura nihil tibi debeo, tamen si voveo tibi obedientiam, teneor tibi obedire. Matrimonium etiam non est de lege natura, nisi secundario (id est, permissivè, nisi urgeat præceptum Matrimonij ineundi) & aequè videtur de lege natura reddere unicuique quod suum est, imò primario (id est, præceptivè) Igitur ex quo per obligationem servus fecit se Domini, tenetur ei reddere suum, & abstinere ab illo, quod impedit talem redditionem; licet illud aliud impediens, competere sibi non obligato secundario secundum legem naturæ.

21. *Solutio secundæ.*
 Secunda ratio (prosequitur Doct. n. 6.) non concludit: quia certum est, quod non omnis, qui tenetur conservare individuum, tenetur multiplicare speciem. Si dicas: quod saltem ita licet sibi, quod illud licere non potest sibi tolli per hominem; verum est in casu necessitatis, in quo conservatio speciei dependeret ab actu ejus: sed quia multi non servi intendunt generationi, etiam in lege Christiana, idèd non est necessarius ad conservationem speciei actus istius, pertinens ad hoc, & idèd per aliquam obligationem potest hoc sibi præcludi.

Et confirmatur: quia antè Matrimonium tenetur Domino ad certos actus, puta ad A, B, C, si contrahat Matrimonium, obligatio illa erit ad aliquid incompossibile ipsi B. vel C. Igitur illa obligatio sequens non potest justè fieri, quia in illa tollitur alienum, quod non potest reddi post istam obligationem factam. Hucusque Scotus.

22. *Conatur Sanchez satisfacere Scoto.*
 Respondet Sanchez sup. diversam esse rationem: Nam; inquit, libertas homini concessa est, propter particulare ipsius personæ bonum; ac proinde, sicut propria sponte potuit se illa privare ipsemet homo, ita ex justa causa potuit jus gentium idem efficere. At Matrimonium concessum est ob bonum publicum, in remedium concupiscentiæ, ut vitarentur fornicationes, & alia carnis flagitia: item ob bonum naturæ, ad ejus propagationem. Quare nulli juri positivo id datum est, ut possit omninò Matrimonium alicui interdicerè, nisi ipsemet perfectioris status avidus, continentia voto se Deo astringat. Quamobrem simile allatum à D. Tho. & communi, licet non teneat in omnibus; at tenet in hoc, ut sicut homo non subditur Domino quoad actus ad individui conservationem requiritos, ita nec quoad actus ad conservationem speciei necessarios, utrique enim actus inter naturales computantur.

23. *Confirmatur doctrina Sanchez.*
 Et confirmatur; quia servus non subditur Domino, nisi quoad civilia obsequia. Matrimonium autem ad naturæ officium spectat. Secundo; quia jus hominis ad Matrimonij contractum, est potius jus ipsius naturæ humanæ ad

suam propagationem & conservationem, quam jus privatum cujuslibet individui. At servus amittit quidem jura privata, quæ per servitutem ad Dominum transferuntur; non tamen jus ipsius naturæ. Ita Sanchez.

Ego autem quæro: si quis per votum potest renuntiare juri Matrimonij: itemque per legem humanam pro perpetuo reddi inhabilis ad Matrimonium, non solum licitè, sed etiam validè contrahendum; quid ni per servitutem, jure gentium introductam, cui voluntariè se subjicit, vel seipsum vendendo in servum, vel committendo delictum, quod talem pœnam meretur; quid ni, inquam, per eam possit fieri inhabilis ad licitè contrahendum Matrimonium sine consensu Domini?

Non video, quid efficaciter obstat, nisi voluntas Ecclesiæ, ita recipientis servitutem, jure humano inductam, ut non velit præjudicari Matrimonio, quin validè & licitè possit initi: præsertim, quia à Deo in remedium concupiscentiæ permissum est, & quamvis alia remedia non desint, haud equidem omnibus semper est integrum ea adhibere.

24. *Ex voluntate Ecclesiæ oritur hic disparitas inter Ord. Profess. & Matr. ex Pomio.*
 Hinc Pontius lib. 7. cap. 42. n. 3. Quamvis (inquit) potuisset Romana Sedes servum inhabilem efficere, ad Matrimonium ineundum invito Domino; sicut & potest quemvis in singulari inhabilem reddere justa de causa, & sicut eundem servum inhabilem reddidit ad Professionem, & forsàn aliquando apud nunnulas Provincias irritarunt Episcopi servorum conjugia contra Dominorum voluntatem: meritò tamen diversam in his statibus dispositionem edidit. Tum; quia Matrimonium est propriæ infirmitatis levamen, cujus nullus actus extrà Matrimonium licet: at Religionis status observantia aliis etiam mediis suppleri potest. Tum etiam; quia conjugatus ex natura Matrimonij non ita impeditus est, quò minus suas operas impendere Domino possit, sicut Religiosus, cujus exercitia minus expeditum relinquunt, ad obsequium Domino præstandum. Inhonestus etiam & indecens famulatus Religiosi in obsequium Domini. Hæc ille.

Ergò ex voluntate Ecclesiæ provenit, ut hodie servus validè & licitè possit contrahere Matrimonium, Domino etiam invito seu contradicente. Nec finè justa causa id voluit Ecclesiæ, ut patet ex dictis, & adhuc patebit ex dicendis.

25. *Dominus concedens servo Matr. quomodo sibi præjudicet, ex Scoto.*
 Scotus sup. n. 7. scribit in hæc verba: Dico ergò quantum ad istum articulum, quòd servus de voluntate Domini potest contrahere Matrimonium, & si onus Matrimonij sit in aliquo repugnans servitiis consuetis, Dominus concedens illi contrahere, rebi præjudicet sibi implicite illa servitia consueti: & si Dominus postea revocaret illam concessionem, utpote ipsum totaliter impediendo à copula carnali, vel mittendo eum in partes longinquas, vel detinendo eum in laboribus, ita quòd non posset aliquando visitare uxorem, peccaret mortaliter, & in manifestis esset per Ecclesiam corrigendus.

Ex quo patet qualiter Dominus per istam concessionem sibi ipsi præjudicet, & damnatum aliquòd

aliquod inferat. Unde ad eam Dominus non obligatur.

26. *Quomodo servus possit contrahere domino invito, ex Scoto.* Rogas quid Scotus sentiat de Matrimonio, quod contraheretur à servo, Domino invito? Potest (inquit sup.) etiam contrahere Domino invito, pro quanto habet aliquid juris in corpore suo; non enim privavit se quâcumque libertate ad quoscumque actus: & pro quanto corpus ejus est suum, potest commutare cum alio: quia si alius sive servus, sive liber, velit esse contentus illâ modicâ potestate, sive ad modicum usum, quem scit cum posse dare, bene potest sibi ipsi præjudicare, & tenet commutatio.

Ex hoc sequitur, quod servus potest contrahere cum libera, dum tamen ipsa sciat conditionem ejus, & consentiat in eum, non obstante tali conditione: quia tunc commutat potestatem sui corporis pro illo modico, quod habet servus potestatis in suo corpore. Et potest contrahere cum ancilla, & tunc videtur uterque concedere id quod potest; & sicut contrahunt, ita tenentur postea secundum justitiam reddere debitum, pro quanto scilicet illi actus non impediunt a serviitiis consuetis. Hucusque Doct. Subt.

27. *Non repugnat hîc Doct. communi sententia.* Cum autem non distinguat inter contractum licitum & validum; sed simpliciter asserat, servum posset contrahere invito Domino; liquet manifestè, eum non repugnare communi sententiâ, sed potius illi subscribere, quâmvís doceat rationes D. Tho. non concludere, ut supra vidimus.

Ejus ratio. Porro ratio Scoti videtur esse; quod servitus ex se non repugnet vinculo Matrimoniali: tamen enim servus non habeat perfectum jus corporis sui, equidem non privavit se quâcumque libertate ad quoscumque actus; præcipuè autem ad illos, qui sunt necessarij ad conservationem individui & speciei; & magis quidem individui, quoniam conservatio individui in præcepto est, & omninò necessaria ad operas Domino præstandas, minus verò speciei, quoniam propagatio speciei libera est hîc & nunc, & potest impedire operas servi.

28. *Matr. non repugnat omninò operibus servilibus.* Interim, quia non omninò eas impedit, sed pro modico tantum tempore, non censetur se voluisse privare libertate ad eos actus, qui sunt necessarij ad dictam propagationem. Sed neq; Ecclesia (quæ sola hodie reddit aliquem inhabilem, & privat libertate ad validè contrahendum Matrimonium) ut patet ex d. cap. 1. de Conjug. servor. ubi statuit, juxtâ superius dicta, inter Servos Matrimonia nullatenus esse prohibenda.

29. *Graviter peccat dominus, qui directè impedit servum à Matr.* Ex quo deducitur; graviter peccare Dominum, qui servum suum directè impedit à contrahendo Matrimonio; & jure optimo Ecclesiam hujusmodi servum defendere; cum enim in hoc sit sui juris, nec Domino subdatur, injustè Dominus interdicit ei, suo jure uti. Et aliundè gravitas rei facitè & apertè docet, non posse esse culpam solum venialem. Ita tenet Sanchez. sup. n. 5.

Quare, inquit, nec poterit Dominus minitari servo aliquod supplicium seu damnum inferendum, si Matrimonium ineat, cum ob id punire eum nequeat; quia usus est suo jure ac in nihi-

lo deliquit. Potest tamen subtractionem beneficij, quod in ipsum suâ sponte confert Dominus, minari; ut deinceps fore, ut non ita splendide ipsum induat, ac delicatè tractet, ac in vilioribus occupet. Quia cum hæc beneficia suâ sponte conferat, potest pro libito auferre, unde non poterit servus meritò conqueri.

Sicut nec pater potest Matrimonij contractum filio impedire, mala minando; potest tamen, quæ jure permiffa sibi sunt, minari: ut exheredationem, casu quo jus sibi permittat: subtractionem tertiar partis & quintæ bonorum, ut leges Hispaniæ permittunt, & in ea parte substantiæ paternæ cæteros fratres præferendos esse. Et hoc quando nondum sponsalia iniit. Ita Sanchez.

Sed nunquid tenetur Dominus consentire? Patet, quod non; quia consentiendo, sibi ipsi præjudicaret, ut liquet ex dictis, & adhuc constabit ex dicendis.

Interrogas rursum, an fas sit Domino servum aliò vendendum mittere, quo se incolumem servet? Respondet Sanchez sup. n. 9. Si jam Matrimonium coeptum sit, quia servus fidem suam allegaverat alicui, de Matrimonio cum ea contrahendo, nefas erit Domino eo medio uti. Quia per illa sponsalia, quæ quoddam Matrimonij initium sunt, jam est coeptum, & velut in fieri Matrimonium. Deinde; quod servus invito Domino poterit fidem suam astringere; ac proinde legitimum jus comparavit femina, ut servus promissis stet, etiam renitente Domino. Nequit ergo Dominus jus hoc alteri acquisitum, & à sua voluntate independens, impedire.

Si autem sponsalia inita nondum sint, poterit utique Dominus sic venundare. Quia usque tunc nulli tertio jus est acquisitum, ac proinde non est jus suum vendendi servum Domino interdendum. Deinde: quod id non sit directè impedire Matrimonium; sed uti jure suo vendendi servum, quò Dominus suæ incolumitati consulat.

Item: quia utens jure suo, non potest dici fraudem committere. Item: quia quâmvís pater nequeat filij Matrimonium impedire minis & terroribus gravibus; at potest, quando id cum dedecet Matrimonium, bono modo jure suo utens, illi obstarè (v. g. mittendo alicubi ad negotia sua tractanda, ubi cessabit occasio Matrimonij.) Cur ergo non poterit Dominus, ut se indemnem servet, bono modo impedire, servum distrahendo? Hæc Sanchez.

Si objicias: Judex Ecclesiasticus, à mancipio aditus, coget statim Dominum, ne aliò amandet, dum de Matrimonio tractatur, donec causa hæc absolvatur. Respondet Sanchez: Id præceptum Judicis est propter præsumptionem violentiæ à Domino illatæ, ne servi contrahant.

Quòd si dicas; posse, Matrimonio jam inito, servum in partibus remotis venundari; cur igitur id post sola sponsalia minimè licebit? Respondet (inquit idem Auctor) suppositum à me non admitti, quâmvís à multis concedatur. At estò id esset verum, adhuc diversa est ratio: quia

Matr.

Potest subtrahere beneficia gratuita.

30. An dominus debeat consentire Matr. servi.

An possit alio mittere, ut impediatur, ex Sanchez.

31. Potest, si sponsalia nondum inita sint.

32. Objectio solvitur, ex Sanchez.

Instituta diluuntur, ex eod.

Matrimonio jam inito, illud non impeditur eâ venditione: quod si impediatur usus, sentiunt Auctores, admittentes eam licere, jus Domini ad vendendum antiquius esse jure usûs Matrimonij, non tamen ipsius contractûs; atque adeo illi prævalere. At verò quando sola sponsalia sunt inita, impeditur jus antiquius & potentius ad Matrimonium ineundum invito Domino. Hæc ille.

Quæris, quid ego sententiam de hac re? Patebit ex dicendis circa secundam partem Conclusionis, quæ exprimitur in d. cap. 1. de Conjug. Servorum, exceptâ illâ particulâ: *Etiâ cum aliquo impedimento usûs Matrimonij*, de qua hic restat disputandum.

33. *Etiâ obsequia servi non consueta debentur Domino. Hostiensis. Sanchez.* Tantum præmitto ex Sanchio sup. n. 11. quod Hostiensis d. cap. n. 9. super verbo: *Consuetâ*, & alij Jurisconsulti, explicent, *Maximè consueta*. Quia, inquit Sanchez, etiam non consueta obsequia servi debentur Domino. Quippè quidquid servi est, Domini est, §. 3. Instit. Per quas personas &c. Item vobis acquiritur, quod servi vestri ex traditione nanciscuntur, sive quid stipulentur, sive ex donatione, vel ex legato, vel ex qualibet alia causa acquirant. Hoc enim vobis ignorantibus & invitis obvenit. Ipse enim servus, qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest. Vel secundò; quia si alicubi viguisset consuetudo, ut servi conjugati ad certa quædam obsequia astringerentur, Ecclesia eam tueri deberet.

Sed responderi posset ad ultimum: tunc ea obsequia esse consueta. Ad primum dic; in illo §. nulla fit mentio obsequiorum; sed tantum statuitur, ut ea, quæ servus acquirit, Domino acquirat. Quod tamen etiam intelligendum venit de iis, quæ servus ordinario modo acquirit. Hoc certum est; non posse dominum pro suo libito quælibet obsequia servi postulare; sed ea tantum, quæ recta ratio dicat, servum pro sua conditione & viribus commode præstare posse; arg. §. 1. & 2. Instit. De His qui sui &c. In potestate itaque Dominorum sunt servi, quæ quidem potestas juris Gentium est. Nam apud omnes peraquè Gentes animadvertere possumus, Dominis in servos vitæ necisque potestatem fuisse, & quodcumque per servum acquiritur, Domino acquiri. Sed hoc tempore nullis hominibus, qui sub imperio nostro sunt, licet sine causa, legibus cognita, in servos suos supra modum sævire. Nam ex constitutione D. Antonini, qui sine causa servum suum occiderit, non minùs puniri jubetur, quam si alienum servum occiderit. Sed & major asperitas Dominorum, ejusdem Principis constitutione coercetur. &c.

34. *Non potest Dominus qualibet obsequia servi postulare, ex Instit. De his qui sui &c.* Scitè ergò dixit Pontifex c. 1. de Conjug. Servor. Debita tamen & consueta servitia non minùs (scilicet quàm antea) debent propriis Dominis exhiberi. Nec satis video, quare supplendum sit: *Maximè*. Unde dico; si Dominus petat in consuetum & indebitum servitium, incompatibile cum copula conjugali; petat, inquam, eo tempore præstari, quo uxor petit copulam, uxori potius copula postulata, quàm istud servitium Domino exhibendum erit; cum uxor habeat verum jus, Dominus autem nequaquam.

35. *Servus potius copulam debet uxori, quàm Domino in consueta obsequia.* Sin autem servitium, quod petitur, fuerit consuetum, Conclusio nostra asserit, exhibendum esse Domino, non obstante petitione copulæ. Fundamentum principale sumitur ex d. jure, cui servus per suum Matrimonium non potuit præjudicare: nam jus supponit Matrimonium, adeoque obligationem copulæ, quando rationabiliter exigitur, & nihilominùs vult, ut consueta servitia, non minùs quàm antea exhibeantur proprio Domino; exhiberentur autem minùs quàm antea, si tali casu petitio copulæ præferri deberet. Et ideò non peccat Dominus contra justitiam, si mittat hujusmodi servum in longinquas partes vendendum, estò uxor eum sequi non possit.

Hæc videtur esse sententia Doct. Subtilis sup. ubi expressè supponit, servum, qui invito Domino contrahit, habere modicum usum sui corporis, ibi: *Potest etiam contrahere invito Domino &c. ut sup. : Sed esto, in casu isto contrahunt sine voluntate Domini, & unus Dominus mittit servum in Africam, & alius Dominus mittit ancillam in Franciam, nunquid licet hoc facere?* Ita interrogat Scotus.

Et actutum Respondet: *Cum causa Matrimonij sit favorabilis, inducendi essent Domini, ne hoc facerent. Sed si facerent, non apparet, qualiter suppositâ servitute facerent contra justitiam: quia iste priùs fuit in potestate Domini, ut mitteret eum illuc, immò ut venderet eum, & similiter illa in potestate Domini sui, similiter quantum ad illum locum: & per actus proprios, sine voluntate Dominorum, non potuerunt se facere liberiores, nec se a jure Dominorum suorum magis eximere, quam priùs; igitur adhuc licet.* Hæc ille.

Et propterea Sanchez sup. disp. 22. n. 1. citat eum pro sententia, quæ, ait, servum, sine voluntate Domini contrahentem, posse ubique locorum venundari: quàmvis inde usus Matrimonij impediatur.

Sed Scotus non loquitur tam generaliter; sed tantum ait, id posse fieri sine injustitia, ibi: *Non apparet, quomodo suppositâ servitute, facerent contra justitiam.* Quod Hiquæus in suo Comment. ad illum locum n. 19. intelligit de justitia tantum politica & civili; quia, inquit, ratio ejus adducta huc spectat.

Sed quæ illa? Quia servi aliquod jus sui corporis habent, quo non privantur per servitutem: ergò dicendum videtur, inquit ille, non posse sic distrahi maritum & uxorem, ut usus Matrimonij fiat impossibilis simpliciter; quia sicut corpus servi non subest Domino, quantum ad libertatem, sufficientem ad Matrimonium, ita ut hoc impedire possit; ita etiam neque quantum ad usum, qui ex tali contractu, consideratâ conditione servili, sequitur: ergò. nequit habere jus vendendi servum, cum impedimento usûs Matrimonij contracti.

Et sicut Ecclesia tenetur, si fideles sunt, subvenire, ne impedimentum statuatur contrahendo; ita etiam ne impedimentum statuatur contracto. Imò Iudex civilis & Respublica debent subvenire servis, conservando eorum jura: erit ergò

Secus obsequia consueta.

36. *An dominus licitè mittat servum aliò, estò uxor non possit eum sequi.*

Scotus putat id non esse injustum.

37. *Quod Hiquæus intelligit de injustitia politica tantum.*

Probat per rationem Scoti.

38. *Confirmat.*

ergo contra justitiam & charitatem talis venditio. Contra, inquam, justitiam, ex ratione allegata Doctoris; contra charitatem, ob periculum spirituale utriusque conjugis.

Alia confirmatio.

Accedit præterea: contractum esse favorabilem; sicut ergo non potest Dominus præjudicare servo, quoad potestatem corporis in ordine ad Matrimonium; sic etiam neque præjudicare potest usui talis potestatis. Hactenus Hiquæus.

39. Hic intellectus Scoti oppugnatur.

Sed non videtur assecutus mentem Scoti: nam ex eo quod sit contractus favorabilis, solum infert Doctor, inducendos esse Dominos, ne hoc facerent; si autem faciendo, peccarent contra justitiam & charitatem, jam compellendi forent, ne hoc facerent.

Præterea: ratio Scoti supponit, servum non habere eam potestatem corporis ad actus conjugales, quam alioquin haberet, si servus non esset; sic quippe ait, ut sup. audivimus: *Quia si alius, sive servus, sive liber, velit esse contentus illa modica potestate, sive ad modicum usum, quem scit eum posse dare, bene potest sibi ipsi præjudicare.*

40. Ostenditur eum locutum fuisse de virtute injustitia.

Et quomodo sibi ipsi præjudicaret, si Dominus nequidem indirectè, exigendo consueta servitia, posset usum Matrimonij impedire? Porro consuetum servitium est proficisci in partes longinquas ad imperium Domini, ut patet ex ratione Scoti ibi: *Quia iste prius fuit in potestate Domini, ut mitteret eum illuc, imo ut venderet eum, Ergo sicut prius non fecisset contra justitiam strictè dictam, sive veram virtutem justitiæ, illuc mittendo & vendendo, sic itidem non videtur facere contra veram virtutem justitiæ, postea illuc mittendo & vendendo, juxta mentem Scoti.*

Itaque sicut prius mittendo, & vendendo, poterat Dominus indirectè impedire Matrimonium contrahendum, ut sup. dictum est; pari ratione videtur posse indirectè impedire usum Matrimonij jam contracti, ipso invito, postea illuc mittendo, & vendendo.

41. Scotum sequitur Dicastillo.

Neque hæc est sententia solius Scoti, sed aliorum plurium, quos citat Sanchez sup. & sequitur Dicastillo disp. 7. dub. 15. ubi relatis diversis sententiis de hac controversia, tandem n. 139. asserit primò: Non ex eo præcisè, quod servus ante servitum legitimam jam fuerit conjugatus, eximitur, propter jus conjugis antiquius, ab obligationibus inserviendi Domino, etiam quando servitia Domino præstanda, sunt impossibilia cum obsequio & officiis præstandis erga conjugem.

Ius uxoris præcedens, non impedit servitia Domino præstanda.

Hoc autem sic probat. Quia ex uno capite Dominus habet jus utendi servi operâ, aut vendendi illum, sicut judicaverit sibi expedire, & ex alio capite jus uxoris non obest: ergo potest.

42. Probatio.

Quod jus uxoris non obstat, probatur: quia uxor, quantumvis prior in jure uxoris, non potest jure illo suo impedire, quod minus, positâ causâ sufficiente, resultet in marito obligatio servitutis, & in Domino jus dominij in illum, ut servum: hoc enim supponimus omnes: alioquin deberemus dicere, neminem conjugatum cum uxore libera (præsertim alioquin non me-

rente, ut sibi auferatur maritus) posse fieri servum; quia esset contra jus uxoris, quæ antea acquireret jus, ut talem maritum secum haberet, cujus operâ & industriâ, ipsa ejusque familia indigens gubernaretur, aleretur &c. Hoc autem nemo crederet.

Quis enim credat hominem, justo bello captum, non posse à victore in servitutem redigi? (abstrahò nunc à lege Ecclesiastica, vel consuetudine, prohibente hominem liberum, prius baptizatum, fieri servum.) Unde non videtur negandum, quod, si victor in Gallia, justo bello victum in servitutem redigat Gallum, possit jure servitutis illum secum avchere in patriam suam, puta Constantinopolim, non obstante jure uxoris, alioquin non peccantis, nec merentis eam poenam. Quàmvis enim propter eam servitutem ipsa privaretur viro suo, id est per accidens & indirectè, quatenus victor utitur jure, quod justo bello acquisivit.

Simile argumentum possumus facere in servitute inducta propter poenam delicti, merentis poenam servitutis: nam si quis conjugatus, in poenam delicti redigatur in servitutem, vel deportetur ad insulam, aut damnetur ad metallam, non obstat jus uxoris, etiamsi illa impediatur ab usu conjugij.

Ratio omnium est; quia sicut victor jure belli potest occidere victum, & Princeps seu Respublica ejusque Magistratus, potest alioquin dignum vitâ privare; etiamsi indirectè inde sequatur, quod uxor viro suo irreparabiliter privetur: ita pariter, imò potiori jure poterit illum privare libertate, etiamsi uxor privetur tali jure: ergo non obstat præcessisse tempore jus Matrimonij acquisitum, quod minus subsequens obligatio servitutis, & jus acquisitum, prævaleat ex parte Domini. Usque adhuc Dicastillo.

Idemque asserit n. 141. de privatis Dominis, comparatione ordinariorum servorum, ita ut, quàmvis servus antè servitutem fuerit conjugatus, ex præcisa temporis præcedentia non impediatur jus Domini, quod minus possit absque injustitia, comparatione uxoris, servum vendere, etiam in Regione valde distante, vel ipsum eo mittere, ut serviat.

Docet præterea n. 145. Si servus invito Domino contrahat, vel eo inscio, & sine ullo ipsius beneplacito, æquè potest Dominus illius operâ uti, & cætera omnia facere, quæ posset, si conjugatus servus non esset. Nam jus uxoris, aut Matrimonij, non obstat juri servitutis, quin possit Dominus pleno jure uti servitio servi, etiamsi per accidens & consequenter lædatur jus uxoris, nisi Dominus suo positivo consensu in Matrimonium servi, sibi ipsi voluerit præjudicare, cedendo juri suo, quod aliàs habebat, ut sup. vidimus ex Scoto.

Dixi consultò: *Positivo consensu*: quia, ut notat Dicastillo sup. n. 143. si Matrimonium contrahatur consentiente Domino merè negativè, id est, vidente, & non contradicente; aut solum interrogato, an repugnet, vel consentiat, eoque respondente, se non resistere, & non re-

43. Confirmatur exemplo hominis justo bello capti.

Et ejus qui propter delictum merentur servitutem.

44. Que ratio militet in his exemplis.

45. Idem dicendum de privatis dominis.

Ius uxoris non obstat servituti, nisi Dominus positivè consentiat.

46. Quid si merè negativè, vel consentiat, ex Dicastillo.

pugna-

pugnare; adhuc non censetur cedere juri suo, quod habet occupandi servum, aut vendendi independenter à jure uxoris.

Probatu
id non suffice-
re.

Ratio est; quia jus Domini in servum, ad id totum per se extenditur, & ex alio capite, non idè tunc censetur cedere juri suo, quia non repugnet: nam cum servus ex uno capite jus habeat incundi Matrimonium invito Domino, Dominusque non possit contra hoc jus repugnare; nihil aliud censetur facere per illum non resistantiam, quam non impedire, quod servus jure suo utatur; hoc autem non derogat juri Domini, quod alias habet. Hæc ille.

47. Igitur sententia Scoti satis probabilis est: quamquam oppositam Multi tam antiqui, quam recentiores, sustineant, vel absque distinctione, vel cum quadam distinctione. Atque in primis Doctor Angelicus 4. dist. 36. q. un. a. 2. ad quartum (quod erat: Dominus poterat vendere servum in extraneas Regiones, quo uxor sua non poterit cum sequi) respondet: Dicendum, quod in tali casu dicitur, quod Dominus cogendus est, ne servum vendat taliter, quod faciat onera Matrimonij graviora, præcipue cum non desit facultas, ubique servum suum vendendi justo pretio. Loquitur autem de Matrimonio contracto sine consensu Domini, ut patet ex contextu.

Sententia
D. Tho. de
hac contro-
versia, Do-
minum non
posse vende-
re servum
cum damno
uxoris.

48. Sed quæ ratio hujus doctrinæ? Rationem D. Tho. sup. audivimus, & expendimus. Aliam affert Sanchez sup. n. 2. Quia, inquit, interest Reipub. ne quis re suâ abutatur, §. penult. Instit. de His qui sunt sui vel alien. juris. ibi: Antoninus consultus à quibusdam Præsidibus Provinciarum de his servis, qui ad adem sacram, vel ad statum Principum confugiunt, præcepit, ut si intolerabilis videatur savitia Dominorum, cogantur servos suos bonis conditionibus vendere, ut pretium Dominis daretur, & rectè; expedit enim Reipublica, ne suâ re quis malè utatur.

Probatu
ex
Sanchez per
diversa ju-
ra.

Atque idem probat l. Possessionum, II. Cod. Communia utriusque judicij &c. ibi: Quis enim ferat, liberos à parentibus, à fratribus sorores, à viris conjuges segregari? Igitur si qui sic sociata (alias, dissociata) in jus diversum mancipia vel colonos distraxerint, in unum eadem redigere cogantur.

49.
Respon-
s. ad
I. jus.

Respondetur: planè expedit Reipub. ne suâ re quis malè utatur: sed hoc est, quod quaeritur; an Dominus malè utatur servo suo, contra suam voluntatem nupto, dum ex alia causa, quam impediendi usum Matrimonij, mittit ipsum ad longinquas terras, ibi vendendum; & Dicastillo cum Scoto putat, illum usum non esse malum, saltem malitiâ injustitiæ, de qua loquitur d. §. penult.

Satisfit
2.
juri.

Ad posteriorem legem dic, eam loqui de Iudicibus, non de Dominis. Ita incipit Summariu ejus: Officium judicis in divisione est, familias non separare & separatas conjungere. Et Gloss. verb. Cogantur, sic ait: Scilicet in communione. 2. Vel postulabitur judicio communi dividendo, ut aliter fiat divisio vel adjudicatio. Sed quo postulante? Respond. quilibet Dominorum,

scilicet quando judex sine voluntate eorum ita divisit. Sed quid si Domini sic dividerent, vel ab alia ita divisa retinuerent? Respond. quilibet forte repellitur, si consensit ei, quod retractare intendit. Igitur nec d. lex efficaciter probat doctrinam S. Tho.

Scitè autem dixit Doct. Angelic. Præcipue cum non desit &c. quo significaret, se non generaliter damnare Dominos, qui servos suos mittunt vendendos in longinquas regiones; sed eos tantum, qui id faciunt sine aliquâ justâ causâ, eò quod æquè commodè possint vendere servos suos, sine impedimento usûs Matrimonij; ita ut mittendo in longinquas regiones, ad quas uxores non possunt accedere, purè putè videantur intendere impedimentum usûs Matrimonij. Sic ego intelligo D. Tho. malè, an bene, alij judicent.

Atque hæc etiam videtur esse sententia Doct. Seraphici 4. dist. 36. in Ex exposit. litteræ n. 2. Dicendum; quod si servus & ancilla contraxerunt Dominis contradicentibus, ipsi sibi præjudicant, non Dominis suis, & idè si Dominus indiget, potest ancillam vendere, & si non potest vendere in terra sua, potest vendere in aliena. Si tamen in terra sua possit vendere, tenetur; alioquin manifestè injuriatur viro, & abutitur re suâ in præjudicium alienum. Si verò Dominis consentientibus, tunc simpliciter dicendum; quod non potest aliquis eorum vendi à Domino in præjudicium conjugis: & si alter vendatur, debet alter compelli, vel quod redimat, vel debet eum emere, vel ancilla licentiam dare, quod virum sequatur.

Et ibidem a. 1. q. 1. n. 10. hæc scribit ad nostrum propositum: Ad illud, quod objicitur de redditione servitij, dicendum; quod servus aut contrahit Domino consentiente, aut contradicente. Si consentiente, cum concedens aliquid, concedat etiam illa, quæ ad illius jus pertinent, & ad Matrimonium pertinet redditio debiti, cum uxor petit; uxori petenti debitum, & Domino aliud imperante, tenetur & non debet obedire Domino, sed uxori. Si autem Domino contradicente contractum est, cum Dominus suo jure privari non debeat, ex utraque parte pari imminente periculo, debet Domino obedire: quod si majus periculum sit ex parte uxoris, quam timet lapsuram in fornicationem, & non timer graviter Dominum offendere, debet secundam legem Charitatis Divinæ debitum prius uxori reddere, quam exequi imperium Domini sui.

Regulariter tamen tenendum est, quod, cum contrahit cum servo scienter, Domino contradicente, vel è converso, sibi præjudicat, ut jus petendi non habeat, quando obsequium postulabat, & idè servus non obligatur hæc repugnantia; quia tenetur debitum solvere, cum nullum præjudicium Domino generatur.

Ubi expressè docet ultimam partem nostræ Conclusionis, scilicet Debita, tamen & consuetudinis servitia non minus debent ei exhiberi, etiam cum aliquo impedimento usûs Matrimonij. Intellige, quando sine consensu Domini, sive invito seu contradicente Domino, contraxit; de hoc enim casu loquitur

50.
Explicatur
sententia D.
Tho.

51.
Idem vide-
tur sentire
D. Bonav.

52.
Quando
uxor præse-
randa. &
quando Do-
minus.

53.
Dominus, si
non consen-
sit, alias
uxor.

loquitur d. cap. 1. de Conjug. servorum, ut ex eius verbis manifestum est, & de eodem casu loquitur nostra Conclus. ut similiter patet ex tenore verborum.

Ita sentit etiam Doct. Angel.

Pro qua etiam Doctor Ang. merito citatur: sic quippe scribit sup. ad 3. Dicendum, quod si servus, volente Domino, Matrimonium contraxit, tunc debet pratermittere servitium Domini imperantis, & reddere debitum uxori: quia per hoc quod Dominus concessit, ut Matrimonium servus contraheret, intelligitur ei concessisse omnia, quae Matrimonium requirit. Si autem Matrimonium, ignorante vel contradicente Domino, est contractum, non tenetur reddere debitum, sed potius Domino obedire, si utrumq; simul esse non possit. Sed tamen in his multa particularia considerari debent, sicut etiam in omnibus humanis actibus; scilicet periculum castitatis imminens uxori, & impedimentum, quod ex redditione debiti, servitio imperato, generat, & alia huiusmodi, quibus omnibus rite pensatis, judicari poterit, cui magis servus obedire teneatur, Domino, vel uxori. Ita Divus Thomas.

54. Aliqui putant communitatem esse gerendum conjugij potestati.

Et hinc Aliqui, consideratâ modicâ morâ, necessariâ ad reddendum debitum conjugale, putant, potius morem gerendum esse conjugij potestati, nisi Dominus gravi necessitate obsequij statim præstandi opprimeretur; ut si ab hostibus necandus invaderetur. Consulatur Glossa d. cap. 1. de Conjug. servor. verb. *Servitia*, dicens: Ergo si Dominus servitium exigit, & uxor debitum a viro petit eodem tempore, Domino potius est obediendum. Ecce primâ sententia.

Dicunt quidam (prosequitur) quod potius est obediendum Domino, nisi periculum fornicationis timeatur, vel magnum præjudicium fiat uxori: sed potius videtur, quod uxori ipsius reddat debitum, cum per hoc nullum præjudicium, vel saltem modicum fiat Domino propter moram modici temporis, nisi forte Dominus in auxilium persona peteret servum suum. Quid si Dominus vellet vendere servum suum alicui, qui vellet eum ducere ad extraneas partes, forte in Graciam? Dixit Ala. quod potest, & uxor tenetur eum sequi. Verius videtur, ut Alij dicunt, quod talis venditio prohibenda est.

55. Fundamentum sententiae, quae affertur servum posse mitti ad extraneas partes.

Sed hoc fundamentum primæ sententiæ? Invenitur (inquit Sanchez sup. disp. 21. n. 12.) c. 1. de Conjug. servor. ubi traditur, servum teneri ad consueta Domino obsequia præstanda, non minus quam si conjugatus non esset. Cum ergo non sit minor obligatio erga Dominum, ac in ipso præponderet, prius sibi obligatum esse servum, & eo affectum onere ad nuptias transiisse (Res enim cum suo onere transit ad possessorem, c. Ex literis De Pignor. ibi: Cum etiam bona viri, mulieri sunt pro dote tacite obligata, & cum suo onere transferunt ad quemlibet possidentem) jus Domini prævalet.

Reg. 54. in 6.

Et confirmatur ex Reg. 54. de Reg. juris in 6. Qui prior est tempore, potior est jure. Nec obligatio superveniens cum prioris detrimento induci potuit.

56.

Sed hoc fundamentum valde dubium est

(inquit Sanchez sup. n. 15.) nimirum jus Domini in servum antiquius esse jure uxoris in ipsum servum acquisito per Matrimonium. Imò dicendum est, antiquius esse jus uxoris; ac proinde id, cæteris paribus, anteponendum. Quod sic explico.

Dupliciter jus hoc uxoris considerari potest; uno modo, quoad possessionem, actu apprehensam in corpus conjugis, ratione Matrimonij initi; & hoc modo loquendo, non dubium est, quin jus Domini antè sit; conjux enim servituti addictus erat, cum sui corporis potestatem tradidit per Matrimonium.

Altero modo, quoad suam primævam originem, ex qua principium traxit, vireque assumpsit, & hoc modo jus conjugis in servum antecedit juri Domini. Quod proficiscatur ac robur accipiat ex jure naturali primævo, quod habent servi ad potestatem sui corporis tradendam per Matrimonium. Quod quidem præfertur juri gentium, ac prius illo est, quo aliqui in servitutē redacti sunt. Quod jus per contractum conjugalem transfert servus in conjugem: eo enim ipso, quod servus jus naturæ habeat, antecedens omnem servitutem, transferendi potestatem sui corporis per Matrimonium in conjugem, conjux ille, in quem transfertur, acquirit jus illud primævum servi. Hæc ille.

Et probat à simili: Sicut si à tempore antiquo domus esset tradita Petro, & successoribus, cum hoc onere, ut possit ex voluntate Pauli, ejusque successorum, quancumque servitus imponi in favorem tertij: cum post longa tempora successor quispiam Petri servitutem imponeret in Ioannis favorem, Ioannes ille jus posterius haberet jure Petri, & successorum, si apprehensionem possessionis juris servitutis attendas: prius autem, si originem ejus, ex qua vim accipit, consideremus: nam innititur conditione & pacto, sub quibus antiquitus tradita est domus Petro, quæ cum suo onere transit in perpetuum in successores, c. Ex literis, De Pignor. Atque ita Ioannes hic, cui de novo jus illud servitutis concessum est, potest invito domus Domino eâ servitute uti, eò quod habeat jus antiquius in sua primæva origine.

Ita ergo (ni fallor) contingit in Matrimonio. Quando enim jus gentium servos aliquos efficit, cum eo onere potestatem illorum Dominis tradidit, ut servaretur illæsum jus naturæ servorum, ad id gravamen imponendum Domino ejusque servitio, ut possent servi, ipsi respondentibus Dominis, potestatem sui corporis per contractum conjugalem in conjugem transferre. Hæc igitur potestate in conjugem translata, jus illud in conjugem transmissum, posterius quidem est jure Domini, quoad possessionem apprehensionem; prius autem, quoad originem & fundamentum. Nam fundatur in jure, quod habebat servus ad illam translationem efficiendam, consurgenti ex conditione, qua jure gentium effectus est servus, traditusque Domino. Potest ergo conjux eo jure uti invito Domino, jusque Domini, ubi cætera sunt paria, postponendum erit

Sanchez ait. valde dubium esse.

57. Quo modo jus conjugis sit prius

Probatur à simili.

58. Concluditur.

erit. Usque adhuc Sanchez.

59. *Alia probatio.* Et continuo adjungit aliam probationem, dicens: Deinde; quia cum servus omnino sui juris sit, instar liberorum, ad Matrimonij contractum celebrandum; neque in hoc pendat à Domini voluntate, nil refert, an Dominus consentiat, an dissentiat.

Obiectio. Dices: nil referre ad Matrimonium ineundum: valde tamen ad liberum Matrimonij usum conducere. Sed id non obstat; quia cum ex Matrimonio consequatur jus ad ipsius usum, & inane sit Matrimonium absque eo jure, eo ipso quod liberum est Matrimonium, liber quodque debet esse rationi consonus usus ipsius.

60. *Illatio Sanchez.* Ex his (concludit Sanchez) mihi persuadeo, attendendas esse circumstantias ad discernendum in eventibus specialibus, utri potius teneatur servus satisfacere, Domino an conjugi: atque illi potius obsequendum esse, cujus necessitas magis urget: at ubi cætera sunt paria, neutrius necessitate præponderante, potiores esse conjugis partes, ut sibi reddatur debitum postulanti, sive connivente, sive invito Domino Matrimonium initum sit. Quod jus conjugis potius & verustius sit. Hæc ille.

Expenditur. Sed expendamus singula, & dispiciamus, an Sanchez reverà non fallatur. Atque in primis suppono ex dictis Disp. præced. Sect. 3. Conclus. 9. Valide & licite separari ab initio Matrimonij, jus proximum usus corporis ab ejus dominio per legem, pactum, vel votum ex mutuo consensu, quicquid in contrarium sentiat Sanchez lib. 5. disp. 10. n. 2. Ex quo infero: Matrimonium servi posse esse liberum, & independens à voluntate Domini, estò non foret liber usus ipsius.

61. *Neque idem Mat. erit inane.* Neque propterea Matrimonium erit inane; quia licite poterunt eo uti conjuges, dum aliunde à Domino non impediuntur. Unde bene dixit Sanchez: Liber quodque esse debet rationi consonus usus ipsius. Jam autem contendit hæc sententia, Domino postulante consuetum servitium, incompatible cum usu, usum non esse rationi consonum; quia à principio Matrimonij translatum fuit dominium corporis servilis, cum tali implicita conditione, ut eo uti non posset in præjudicium Domini. Nam lex servitutis est, ut servus conjugatus, maximè contra voluntatem Domini, debita & consueta servitia non minus debeat proprio Domino exhibere, non minus, inquam, ac si non contraxisset Matrimonium.

62. *Mat. servi potest esse omnino liberum, ubi usus non est sic liber.* Ostendat Sanchez, illam legem esse injustam, & ejus sententiæ subscribo. Quod si non possit hoc ostendere, sicuti reverà non potest, dico iterum; estò Matrimonium servi sit omnino liberum, equidem usum non esse sic liberum; quia per illam legem impeditur, sive dixeris, jus uxoris esse antiquius, sive dixeris, esse recentius, quippe jus uxoris proximum ad copulam conjugalem, impediri potest multis modis, puta, per legem, per pactum seu per votum ex mutuo consensu, etiam per malitiam hominum, vel infirmitatem supervenientem; per quam

Bosco de Matr. Paris II.

conjug redditur impotens ad reddendum debitum.

Nec est, quòd merito in casu proposito uxori conquiri possit: nam scienter contrahens cum servo, scire potuit & debuit legem servitutis adeoque censetur voluisset cedere juri suo, quòd aliqui habuisset ex Matrimonio, si vir liber fuisset.

Præterea: quòd servus non sit omnino sui juris, instar liberorum, ad Matrimonij contractum celebrandum, declaro ex ipso Sanchio ead. disp. n. 9. ubi ait; Dominum posse servum vendare, si sponsalia nondum sunt inita, estò inde impediatur Matrimonium, quòd tamen facere non posset, si esset liber; ergò servus non est omnino sui juris, instar liberorum; quia saltem indirectè potest impediri ejus Matrimonium, eà ratione, quã non potest impediri Matrimonium liberorum.

Si indirectè possit impediri contractus Matrimonij, non obstante jure antiquiori, quòd habet servus ad contrahendum Matrimonium invito Domino; quidni etiam indirectè possit impediri usus Matrimonij contracti? Si enim servatur illæsum jus naturæ, quòd habet servus ad contrahendum Matrimonium, tamen venundetur in partibus remotis, & ita indirectè impediatur ejus Matrimonium: quid ni etiam servetur illæsum jus naturæ, quòd habet servus ad usum Matrimonij, estò indirectè, per obsequia, aut venditionem, ille usus impediatur.

Attendite ad Dicastillonem sup. n. 135. Hæc (inquit ille) doctrina (Sanchij) pace tanti viri, plus habet acuminis quàm solidi; tam in re ipsa, quàm in exemplo allato; quàmvis enim concedamus, jus naturæ esse prius jure gentium in sua primæva origine, atque adeò jus transferendi dominium corporis, in eo sensu præcedere, hoc non obstat, quòd minus per aliud jus posterius superveniens, possit prius illud jus ex parte, vel ex toto, sive quoad substantiam, sive circumstantias, impediri, ut sequenti discursu declaratur.

Neque enim minus est de jure naturali libertas & (quòd idem est) potestas operandi, aut non operandi, ut libet secundum rationem, ad quòd homo ex primæva sua natura & primæva origine non minus habebat jus (& hodie habet secusà servitute) quàm ad tradendum dominium sui corporis alteri ad generationem; & tamen per jus gentium, postea introductum, illa libertas, & illud jus tollitur: ergò non repugnat jus in sua primæva institutione prius, per jus posterius tolli, nedum minui. Porro hujusmodi jus, esse jus naturale & primævum libertatis, quã debet gaudere homo, nemo, (quòd sciam) negat, neque negare potest: nam si quis liber redigatur in servitutem irrationabiliter, nemo negabit illi fieri injustitiam, & satis magnam; contra quòd ergò jus? Sanè contra jus naturale, neque enim aliud; ergò habet ipse homo jus libertatis, præcedens antè jus gentium, inducens servitutem. Ecce quomodo potest jus posterius tollere jus prius, & naturale.

Pari ergò ratione in nostro casu, etiam si

N 2

primævo

Neque uxori conquiri potest.

63. Servus non est omnino sui juris ad Matrimonium, ut sponitalia nondum sunt inita, estò inde impediatur Matrimonium, quòd tamen facere non posset, si esset liber; ergò servus non est omnino sui juris, instar liberorum; quia saltem indirectè potest impediri ejus Matrimonium, eà ratione, quã non potest impediri Matrimonium liberorum.

64. Iudicium Dicast. de Doctrina Sanchij.

Non minus est hominis naturalis libertas, quàm potestas contrahendi Matrimonium.

65.

Potest jus
naturale
Matrimonij
impediri.

primævo jure naturæ homo habeat potestatem tradendi dominium sui corporis in ordine ad generationem; poterit nihilominus (saltem quoad aliquos effectus) impediri, ita, ut quamvis jure naturæ alter conjux jus habeat ad individuum societatem, cohabitationem, frequentem redditionem debiti, & similia; non sit, cur non possit impediri per præoccupantem obligationem servitutis, ita ut jus servitutis actu existens, & acquisitum, præferatur juri conjugij nondum acquisiti, sed postea. Hactenus Dicastillo.

66.

Probatur ex
impedimentis
Matr.

Herculè impediri posse jus naturæ, quod quilibet habet ad contrahendum Matrimonium, clamant impedimenta Matrimonij, tum mere prohibentia, tum etiam irritantia jure Ecclesiastico, quod origine posterius est juri naturæ. Et quid sub sole clarius, quàm in multis casibus justè impediri posse usum Matrimonij, per separationem viri ab uxore? Igitur hic est cardo præsentis difficultatis; an per servitutem, sive præcedentem, sive subsequentem, inductum sit jure gentium tale impedimentum.

Lex justitia
dictat potius
Domino, qui
non consentit,
obediendum
esse,
quàm uxori.

Et ex hæcenus dictis satis constat nostra resolutio, quantum atinet ad servitutem præcedentem, scilicet eam præstare impedimentum indirectum, dum servus contraxit Matrimonium, Domino non consentiente, ita ut Domino exigente consuetum & debitum obsequium, lex servitutis dicitur, potius esse obediendum Domino, quàm uxori exigenti debitum; non solum in pari necessitate, sed etiam dum necessitas uxoris major est, præcisè spectato jure justitiæ.

67.

Secus ali-
quando lex
charitatis.

Dicastil.

Quod addo: quia, ut benè notat Dicastillo sup. n. 146. secundum legem Charitatis proximi, seu misericordiæ, fieri potest, ut Dominus teneatur, quando sine magno & notabilissimo suo incommodo potest, non separare servum ab uxore, aut aliâ ratione eos impedire à redditione debiti, putà dum est probabile periculum incontinentiæ, vel alterius, vel utriusque.

Atque per hanc doctrinam Dicastil. sup. n. 147. conciliari posse autumat Iurisperitos & Theologos, qui inter se videntur dissentire. Nam, inquit, Iurisperiti communiter dicunt, posse Dominum servos in partes distantes ablegare, non obstant Matrimonio: Theologi verò, quibus etiam subscribunt aliqui Iurisperiti minus antiqui, plerumque negant, quàmvis adhibitis quibusdam distinctionibus.

68.

Conciliatur
doctrina,
quæ viden-
tur esse con-
traria.

Ita ergò conciliari possunt, ut Dominus, si æquè aut ferè æquè commodè, possit servum non separare à conjuge, & aliquod sit periculum probabile notabilis incontinentiæ, aut gravis alterius damni, etiam corporalis illorum conjugum in ea separatione, teneatur eam avertere, & non separare, & in hoc vera est sententia Theologorum, & aliquorum Iurisperitorum. Si verò tale damnum grave non timeatur, præter illam molestiam & incommoditatem, quæ annexa esse solet & potest tali separationi, verior est opinio communis Iurisperitorum, maxime antiquorum, dum docent, posse Dominum prædictum servum ablegare, aut vendere. Hæc ille.

Et statim addit: Quidquid autem sit de obligatione charitatis, verum puto, illum non teneri ex justitia; maxime, si vera est doctrina, quòd extremè indigenti, aut graviter, non teneatur quis ex justitia subvenire, sed ex charitate. Ita Dicastillo.

Ego lubens admitto in tali casu obligationem charitatis: nam charitas obligat nos, ut proximi damnum, sive corpore sive spirituale, sive voluntarium, sive necessarium, quantum commodè fieri potest, præcaveamus. Ut autem asseram obligationem justitiæ, non habeo sufficiens fundamentum.

Scio Sanchium disp. 22. n. 12. dicere: Multò probabilius est, & mihi ferè certum, id peccatum esse contra justitiam. Sed quo fundamento? Ratio (inquit ille) est aperta. Quoniam eo ipso, quòd servi habent jus invitis Dominis Matrimonium contrahendi, habent subinde illo utendi, aliàs frustraneum esset jus illud. Ergò sicut Dominus injuriam irrogat ac injustitiæ reus est, si servorum Matrimonium impediatur, ita si ejus usum.

Et confirmatur: quia jus conjugum potius ac vetustius est jure Domini. Non ergò integrum erit Domino absque injustitia uti vendendi jure, nisi manente illæso jure priori servi conjugati. Hæc ille.

Sed hoc fundamentum sup. eversum fuit, & iterum evertitur dicendo, ipsum contractum non præjudicare ordinariis servitiis, sicut potest præjudicare usus Matrimonij: voluit autem Ecclesia Domino manere salvum suum jus ad debita & consuetata servitia.

Præterea: ex hoc fundamento solum sequitur; quòd sicut Dominus non potest directe sine injustitia impedire contractum, sic nec directe possit impedire, sine injustitia, ejus usum; nos autem solum asserimus, Dominum posse impedire indirectè tam ipsum Matrimonium, quàm ejus usum. Vide hæc sup. latius deducta.

Sed nunquid eadem ratio servitutis subsequentis Matrimonium, v. g. altero conjuge libero se venundante in mancipium?

Sanchez sup. disp. 23. n. 2. docet: integrum esse viro, se venundare, renitente uxore. Quia, inquit, vir subditur uxori in iis solis, quæ ad debiti redditionem pertinent, atque in ceteris est sui juris. At venditio hæc non vergit in præjudicium debiti conjugalis, est vir in ejus fraudem se venundaret: tenetur enim uxori ad omnia, quæ lex Matrimonij petit, à quibus retrahi nequit Domini præcepto. Hæc ille.

Estque sententia D. Tho. 4. dist. 36. q. un. a. 3. in corp. ubi sic ait: Dicendum, quòd vir subditur uxori solum in his, quæ ad actum naturæ pertinent, in quibus sunt æquales, ad quem servitutis subjectio se non extendit; & ideo vir, nolente uxore, potest se alteri in servum dare.

Et ibidem ad 1. respondet: Dicendum, quòd fraus benè potest nocere ei, qui fraudem facit; sed non potest alteri præjudicium generare: & ideo si vir in fraudem uxoris, alteri det se in servum, ipse damnatum reportat inestimabile, libertatis bonam amittens.

69.

Auctor ad-
mittit obli-
gationem
charitatis.

Sanchez et-
iam justitia.
Probat.

Confirmat.

70.

Everitum
probat.

71.

Vir potest se
venundare
in servum
renitente
uxore, ex
Sanchez.

72.

Estque sen-
tentia D.
Tho.

rens : sed uxori nullum potest ex hoc præjudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti, & ad omnia que Matrimonium requirit : non enim potest ab his retrahi Domini sui præcepto.

si quisere. E esto es porque ha derecho en el, è porque nace ende muy gran deshonra à ella, è à sus hijos, si los oviere.

Et quamvis (inquit Sanchez sup. n. 8.) loquatur in eventu, in quo vir se datà operà vendit in fraudem Matrimonij : at Greg. Lopez ibi verb. A sabiendas, dicit, supplendum esse, Maxime : idem enim ait dicendum, licet non fiat venditio eà intentione, cum eadem ratio præjudicij uxoris, dedecoris ipsius, & filiorum habeat locum in hoc casu.

Et verb. Sacarle, ait idem Greg. Lopez, posse venditionem retractari, juxta illius legis definitionem, quamvis ea non impediatur usum conjugij. Quia ratio dicta dedecoris, quam assignat illa lex, procedit in hoc casu. Et subdit : uxorem retractantem hanc venditionem, non teneat solvere pretium, ut aliàs decisum est in patrono, L. 2 ff. Si ingenuus esse dic. Quia retractat ob suum præjudicium : nec vir potuit se subijcere servituti, & quia lex illa indistinctè loquitur. Ita Sanchez.

Qui proinde eod. n. asserit : suam doctrinam de venditione viri veram dumtaxat esse, attentò jure communi. Et n. 3. admittit, eam absque justa causa factam, non vacare culpà lethali, quòd in dedecus grave uxoris & familiæ, ac injuriam redundet, ut patet ex d. l. Regia.

Sed nunquid hæc culpa contra justitiam ? Negat Sanchez sup. n. 4. Quod jure suo vir utatur, nec in uxoris detrimentum cedat quoad debitum conjugale. At in cæteris vir non est uxori subiectus.

Respondet Hiquæus sup. n. 24. Hanc suppositionem non esse subsistentem, nempe non frustrari per servitutum debitum conjugale, quod ex primo contractu æquale datur. Dico ergò (inquit ille) esse contra justitiam & fidem datam, & leges Matrimonij.

Nec refert : quod vir sit caput uxoris ; quia id intelligitur quoad ea, quæ communia sunt in gubernatione familiæ, & domûs, & secluso jure proprio uxoris. Imò videtur magis consentaneum, ut vir possit vendere uxorem, eà invitâ, in servitutum ; quia sic uteretur re suâ, & Dominio, quod habet in uxorem, ejusque corpus, quàm quod seipsum vendere possit ; quia nullum habet dominium in corpus suum, in præjudicium uxoris, cujus est corpus viri. Nullum ergo jus ipsi favet, & contra favent uxori. Ita hic Auctor.

Rogas : quæ sint jura, quæ faveant uxori ? Audi ipsum n. 21. ubi suam sententiam probat 1. quia ex Apost. Vir potestatem sui corporis non habet, sed uxor &c. quia contractus ipse consistit in æqualitate, ut per commutationem sui corporis tantundem recipiat, quando suo juri non cit. Secundò ; obligatio debiti libera ex primo contractu ei debetur ; hæc autem nullâ ratione compatitur cum obligatione servitutis propriè dictæ. Tertio ; nequit res alterius sine proprietatis & fructus, Domino invito ; quia hæc esset injusta usurpatio rei alienæ.

73. Conjonas D. Roman.

Consonat Doct. Seraphicus ibi in expositione literæ n. 5. Dicendum, quòd si uxor contraxit cum libero, ita quod uterq. est liber, uxore dissentiente non debet vir, nec potest se facere servum eatenus ut præjudicium aliquod generetur mulieri, quin reddat sibi debitum, cum perit. Unde sicut servus, contrahens contra voluntatem Domini, non potest facere contractum Matrimonij in præjudicium Domini, sic nec vir in præjudicium uxoris. Nihilominus tamen, quia caput est mulieris, quantum ad alia (excepto debito) potest servum se facere, quamvis uxor non possit, cum sit sub potestate viri. Si vero uxor consentiat in venditionem viri, tunc vir potest se vendere in omne obsequium Domini, & mulier præjudicat sibi : tamen nec mulier nec proles vendi potest a viro, nisi ipsa consentiat, nisi forte in articulo necessitatis. Plures Auctores citat Sanchez sup. pro hac sententia.

74. Oppositam sententiam sustinet Hiquæus.

Quamquam & contraria tuos habeat propugnatores, quos ibidem n. 1. adducit idem Auctor, & sequitur Hiquæus sup. n. 21. dicens : Salvo meliori judicio, videtur mihi præferenda sententia Glossæ c. Perlatum, 7. 29. q. 2. quam tenet etiam noster Angles in Floribus 1. part. q. 10. de Errore conditionis, a. 3. Palacios in 4. dist. 30. disp. un.

Angles. Palacios.

Rogas : quæ sit illa sententia Glossæ ? Accipe ejus verba : Item quaritur, utrum iste, qui se vendit, possit repeti ab uxore, qua jus habet in eo, & in cujus opprobrium redundat hominis servitus ; arg. quòd sic, ff. de Liberal. cau. L. 1. 2. & 3. quod concedit H. maxime cum ipsa fuerit absens, nec poterat proclamasse ; arg. ff. Man. Si præcedente, §. Lucius. Et hoc concedo, cum vir non habeat copiam sui corporis, sed mulier ; & est arg. ad hoc 33. q. 5. Quod Deo. Hæc Gloss. sup. verb. Divortij

75. Probatio ex C. 7. 29. q. 2.

Subdo verba d. cap. 7. quæ desumpta sunt ex Concil. Triburiensi : Perlatum est ad S. Synodum, quòd quidam ingenuus ingenuam accepit uxorem, & post filiorum procreationem, occasione divortij ejusdem servum se fecit, utrum necessario mulierem tenere debeat : & si renuerit, utrum illa quoque secundum sacularem legem servituti subijci debeat, quæsitum est. Iudicatum est, uxorem minime debere dimitti, non tamen ob Christi legem mulierem in servitutum redigi : dum ille non ex consensu conjugis se servum fecerit, quem liberum ipsa maritum acceperat.

Resp. Sanchez.

Respondet Sanchez sup. n. 11. Eum textum solum probare, ob talem venditionem non præjudicari uxori, ut sit dimittenda, eive negandum debitum.

76. An qui se vendidit, possit repeti ab uxore, ac si venditio fuisset invalida.

Et reverà sic est ; sed plus aliquid dicit Glossa, putà, virum qui se vendidit, posse repeti ab uxore, quasi venditio fuisset invalida. Sicuti profectò invalida est in Regno Hispaniæ, juxta legem Regiam finalem tit. 5. part. 4. ibi : Si por aventura el marido se tornasse siervo a sabiendas, por aver razon de se partir de su muger, non deve valere, ne se departira el casamiento, antes lo puede la muger demandar, è sacarle aun de la servidumbre,

77. Affirmas Greg. Lopez et si non impediatur usum Matr. juxta legem particularem Regni Hisp.

Quid sit de jure communi.

78. An venditio sine causa sit contra justitiam ? Negat Sanchez.

79. Contra arguitur ex Hiquæo.

80. Probatur injustitia, eod. Primo.

Secundo.

Quarto.

Quartò.

Quartò; nequit Dominus præjudicare Matrimonio inito in præjudicium contractus, & uxoris, aut ipsius servi, quàmvis in servitute contraxerit: ergò neque maritus præjudicare Matrimonio contracto, aut conjugij; præjudicaret autem per servitute, ut res nota est; quia nequit duobus Dominis servire; uxor autem per anticipatum Matrimonium acquisivit servitutem in corpus mariti, cui præjudicat servitus politica (puto, debere esse despotica) per quam consueta servitia debet Domino, neque implere potest cum satisfactione prioris oneris & obligationis.

81.
Quintò.

Quintò; non solum tenetur maritus ad debitum, quando petitur; sed etiam tenetur non imponere impedimentum, unde reddatur inhabilis habilis ad reddendum, quoties justè petitur: ergò neque servitute superinducere. Sextò; quia tenetur ad cohabitationem thori & domus, quæ non patiuntur cum jure servitutis, quo Domino adherere tenetur. Septimò; quia nequit divortium propriâ auctoritate, & sine causâ facere, aut petere; quia hoc est contrâ perpetuitatem vinculi, & obligationes ex eo innatas: servitus autem in parte divortium est; quia separatio thori & cohabitationis, si ita placuerit, & utilitas Domini exegerit, pro majori tempore.

82.
Octavò.

Octavò; conditio ignorata, quando annullat Matrimonium, nequit induci ex sola voluntate alterius, contracto Matrimonio; sed servitus ignorata annullat Matrimonium, quia subest fraus, quam non comprehendit consensus substantialiter; & sic deest ipse consensus ob notabilem deceptionem in materia commutata: ergò quæ contraxit cum libero, sciens esse liberum, & nullo modo contractura, si esset servus, consensum suum dirigit substantialiter non solum ad personam, sed etiam ad conditionem ejus: ergò ex vi talis consensus, cui innititur contractus initus, datur ei corpus liberum ab omni servitute: sed contractus ille est irrevocabilis: ergò non potest maritus superinducere servitute Matrimonio inito, sine manifesta injuriâ uxoris, cum hæc conditio fuerit substantialis in contractu & commutatione; ita ut non solum acquisierit jus per commutationem in corpus ejus; sed etiam in illud, ut erat liberum ab omni onere servitutis.

83.
Nonò.

Nonò; tenetur maritus ad bonum proles, ejusque rectam educationem, ad providendum uxori & familiæ, & consequenter ad assistentiam necessariam, quæ non compatiuntur cum servitute. Accedit: nota infamiæ, & dispendium honoris, quæ incurrit uxor ingenua, & proles ejus ex superinducta servitute, & dari pluribus occasionem hoc modo, ut subterfugiant onera debita Matrimonij. Hucusque Hiquæus pro sua sententia.

Existimat hic Auctor, talem servitutum non posse venundari in partes remotas.

Ex quibus infert, dicens: Unde mihi valde durum videtur, quod maritus, vendens se in servitute, posset venundari in partes remotas, si uxor eum commodè sequi possit, ut dicit Sanchez sup. n. 6, quasi ipsa teneretur subicere se

damnis & periculis, quæ redundant in uxorem servi, atque in alienis partibus, quarum linguam non novit, etiam viro, ipsâ renitente, in servum se vendente; vel quasi fingatur uxor commodè posse sic sequi virum, qui non est casus practicus, sed merè speculativus; cum incommoditas & uxoris, & proles, ex migratione longinqua sequendi conditionem servilem illius, à quo ibi commodum reportare non possunt, redundare semper videatur. Hæc ille.

Ratio autem Sanchij est: quia per venditionem transfuit maritus in Dominum jus omne, quod ipse habebat libertatis suæ, & tantum id reservatum est, quod Matrimonium lædere poterat. At vir sine Matrimonij læsione poterat domicilium mutare, uxore potente eum commodè sequi; eodem igitur jure utetur Dominus, Ita Sanchez.

84.
Ratio Sanchij in oppositum.

Equidem virum posse mutare domicilium, uxore potente eum commodè sequi, facilè omnes concesserint, maximè dum adest justa causa mutandi: sed virum illud jus posse transferre in Dominum, invitâ uxore, hoc est, quod quaeritur & negatur à Pontio lib. 7. cap. 44. n. 6. ubi ait, ex ipsa vi Matrimonij deduci, nequaquam posse, nec virum renuente uxore, nec uxorem renuente viro, se tradere in servitute, quidquid dicat Tho. Sanchez lib. 7. disp. 23. n. 2. de viro, scilicet posse se subicere servituti, renuente uxore.

Expenditur.

Itaque (infert hic Auctor) jure ipso naturali est irrita ea venditio, neque approbata ullo jure Ecclesiastico. Probatur eo potissimum fundamento; quia vir non habet potestatem sui corporis, sed uxor, & è contrâ. Non ergo potest, cum præjudicio conjugis, se alteri tradere. Res enim ex jure justitiæ semel uni obligata, non potest alteri ex justitiâ obligari, nisi alter illorum velit juri suo in aliquo præjudicari. Igitur cum renuit, & Dominus jus suum illæsum esse vult, nequaquam potest valere traditio; & ex consequenti, nec venditio facta alterius conjugis.

85.
Iure naturali est irrita venditio conjugis in servum, renuente alteri à parte juxta Pontium.

Ex eo enim non tantum vir uxoris, sed etiam uxor viri vota irritare potest, quæ sibi præjudicant, & professio in Religione, renuente uxore, nulla est; quàmvis sint vincula diversæ rationis, scilicet religionis, & justitiæ. Et quàmvis jure naturali non pugnet utrumque vinculum; at jure naturali potest illum à monasterio extrahere, & ad se revocare, quàmvis vinculum Religionis maneret. Ergò jure ipso naturali impeditur potest vinculum servitutis. Et quàmvis non omninò sequatur præjudicium uxori, tamen aliquod sequi, negari non potest, quod illa in isto casu pati non tenetur invita, cum sit prior in jure. Hactenus Basilius.

Probat ex-emplo Professionis.

Et occurens objectionibus, n. 7. & 8. scribit in hæc verba: Neque obitat primò, quod objicit Turrecremata in d. cap. Perlatum, quod quivis potest dare quod suum est; vir autem est sui juris. Nam cum in ordine ad debitum conjugale non sit sui juris, non potest constante Matrimonio priori, & potiori jure, sui facere tradi-

86.
Occurrit objectionibus.

traditionem alteri, quã aliquã ex parte lædatur jus uxoris, aut illi sequatur præjudicium.

Neque obstat secundo textus in cap. *Perlatum*, ubi indicari videtur, sine consensu uxoris factam venditionem sui in servitute valere. Quæritur enim à Concilio; an uxor ejus, qui se vendidit in servum, sit redigenda in servitute. Responderetque & vinculum Matrimonij valere, neque illam servam fore, cum libero nupsit.

87.
Respondet
ad Cap.
Perlatum.

Sed in primis, is Canon ex Triburienſi Provinciali Concilio desumptus est: Canones autem, quos Gratianus adducit, non majorem auctoritatem habent, quàm hi, ex quibus desumuntur. Deinde dico: Canonem illum nec negare, nec probare, an venditio valeat; sed quidquid de eo sit, tantum respondere non esse redigendam in servitute uxorem, quæ libero nupsit. Denique dico, ut constet ex initio ejus Canonis, divortium præcessisse inter eos: legitime autem separatatis quoad habitationem, potuit se vir vendere in servum sine consensu uxoris; cum ex ea venditione nullum illi sequeretur præjudicium, eò quòd divortio facto, nulla esset debiti redditio. Hucusque Pontius.

88.
Pomium se-
quitur Casp.
Palao: por-
ro Sanchezium
Aversa &
Dicast. ex
parte.

Quem sequitur Castro Palao de Sponsal. disp. 4. punct. 5. §. 11. n. 8. Sanchezium autem sequitur Aversa q. 22. sect. 1. §. Rursus. Item Dicast. sup. n. 154. quamvis non ex toto, quippe n. 156. sic ait: Addit Sanchez, integrum esse Domino virum, qui se vendidit, aliò vendendum mittere, si uxor possit commodè eum sequi: nec dissentit Perez disp. 25. sect. 7. n. 1. Quod ego solum verum puto, quando se vendit cum facultate uxoris; nam si ipsa non consentiente, erit contra jus uxoris id facere, ut rectè docet Layman lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 2. n. 4. in fine.

Perez.

Lajman.

Imò miros, quòd Sanchez oppositum doceat, cum tamen disp. 21. n. 15. docuerit, parendum potius esse uxori, quàm Domino præcipienti, propter illam primævam originem Matrimonij, præcedentem jus gentium inducens servitute. In hoc autem nostro casu à fortiori locum habere debet; quia etiam actualis apprehensio & possessio juris stat pro uxore. Hæc ille.

89.

Poteſt Do-
minus ta-
lem servum
aliò mittere,
quando uxor
poteſt com-
modè sequi.

Proxius locum habet; & ideo non potest mittere Dominus talem servum aliò vendendum, quando uxor non potest eum commodè sequi; nam tunc uxori præjudicaretur; veluti si vir suus aliò vellet transferre domicilium, ubi ipsa non potest eum commodè sequi; nam ex contractu Matrimonij habet jus ad cohabitationem, quod per hujusmodi translationem domicilij impeditur. Sicut autem vir non præjudicat suæ uxori, si mutet domicilium, quando hæc commodè potest ipsum sequi; sic pariter non præjudicat ei Dominus, quando virum, jam servum effectum, mittit aliò vendendum, si uxor possit commodè eum sequi.

90.

Hic non est
casus Meta-
physicus.

Quod autem sup. dicebat Hiquæus, hunc esse casum metaphysicum, non credo; nam frequenter fieri potest, ut indifferens sit mulieri, sive habitet Lovanij, sive Mechliniæ aut Antverpiæ;

imò fieri non raro posset, quòd libentius habitaret in loco, ad quem Dominus mittit virum vendendum, quàm in loco, ubi modò moratur.

Igitur potius parendum est uxori, quàm Domino, quando vir non potest Domino parere, nisi negando debitum uxori, rationabiliter illud exigenti. Unde in casu, in quo mulier non tenetur sequi virum liberum; sed vir liber faceret contra jus uxoris, domicilium mutando; in eodem, dico, casu non potest Dominus virum, jam effectum servum, aliò mittere vendendum. Patet ex verbis Sanchezij sup. adductis, ibi: *At vir sine Matrimonij læsione* &c.

Itaque in hoc puncto nihil mirabile docet Sanchez; nam si vir possit sine peccato injustitiæ se ipsum vendere, renitente uxore, & sine peccato injustitiæ mutare domicilium, renitente uxore; cur Domino erit illicita ea mutatio? Nam fit volente viro, qui, ut supponitur, justè potuit eam velle.

Si ergò vir, ex vi contractus matrimonialis ad nihil aliud ex justitia obligatur suæ uxori, quàm ad reddendum debitum, dum rationabiliter exigitur, ut videntur supponere Sanchez & Alij sup. citati pro ejus sententia, satis probabile apparet, virum seipsum vendendo non peccare, saltem mortaliter, contra justitiam; quia uxor quoad hoc modicum patitur præjudicium.

Sin autem consideremus obligationem justitiæ, quàm vir habet præstandi alimenta uxori ac in omnibus providendi ei, juxta qualitatem ac decentiam personæ & familiæ, quam admittit Aversa q. 22. sect. 4. §. *Tenetur*, dicens: *Tenetur*, per se loquendo, vir ad alendam uxorem, sub alimentis comprehendendo victum, vestitum, habitaculum, famulatum, & quæcumque ad humanam vitam necessaria sunt. Estque res clara ex omni humano jure & usu, & ex natura ipsa Matrimonij apud omnes Gentes & Nationes, cum vir sit caput uxoris & familiæ, eique incumbat familiam totam regere ac sustentare, & uxorem tamquam sociam & consortem habere, atque ad eò in omnibus providere.

Si, inquam, hæc obligatio, quæ est de justitia, ut ibidem ait, attentè consideretur, vix video, quomodo illa venditio, quæ, ut omnes supponunt, & docet Sanchez sup. n. 3., in dedecus grave uxoris, & familiæ, ac injuriam redundat; non video, inquam, quomodo excusari possit à gravi peccato injustitiæ, quidquid sit de valore venditionis; nam venditio injusta potest esse valida in multis casibus.

Appositè Hiquæus sup. n. 24. Illam (venditionem) esse sufficientem causam non solum divortij, judico cum Henriquez lib. 11. de Matr. c. 10. & Barthol. Ledesma de Matr. q. 52. & 53. sed etiam negandi debitum conjugale & cohabitationis ob violatam fidem primi contractus, & propulsandum opprobrium, quod ille, contranitente uxore, contra jura Matrimonij ei debita induxit; nam si potest negare debitum ob causam subtractorum alimentorum, sibi & proli, ut plures tenent; eadem ratio currit in propo-

91.
Approbat
Doctrina
Sanchez.

92.
Sub qua
considera-
tione d.
venditio sit
mortalis in-
justitia.
Aversa.

93.
An illa ven-
ditio sit cau-
sa sufficiens
negandi de-
bitum &
cohabitatio-
nem, ex Hi-
quæo.
Henri-
quez.
Ledesma.

proposito, cum ob jura servitutis inductæ, ipse se privet omni possibilitate alendi uxorem & prolem; cum omnia, quæ acquirat, suo Domino acquirat, & nihil uxori; sed sibi tantum necessaria ad sustentationem sui. Hæc ille.

94.
Obiicito
Solvitur.

Si dixeris: pretium venditæ libertatis posse sufficere uxori ad alimoniam. Respondet idem Auctor n. 25. Si ratio prorsus sententiæ subsistat, eum se posse gratis constituere servum; quia sic utitur jure suo. Neque adeo tribuendum est potestati viri in uxorem, ut Sacramento & debito uxoris detrahatur, cum ex prima institutione Sacramenti, vir relinquere debeat patrem, & matrem, & adhærere uxori suæ: ergo si major hæc sit conjunctio, si filius sub potestate constitutus nequeat seipsum vendere, patre renitente, minus potest vir, renitente uxore.

Quod autem dicitur, sufficere, ne ipsi subtrahat debitum conjugale, vel impedimentum ei statuatur ob periculum fornicationis, non subsistit: quia ei impedimentum statuit, prout ex vi prioris contractus ei debetur, qui initus est cum libero, acquirendo dominium, & illud transfereudo, sine ullo onere aut impedimento.

95.
Ex quibus
causis ven-
ditio sui
posse esse
injusta.

Amplius etiam dico; non ex hoc solo venditionem esse contra justitiam, sed ex aliis etiam causis, educationis proles debitæ, gubernationis & assistentiæ, alimoniarum & cohabitationis. Unde si in casu redderetur impotens post contractum Matrimonium & consummatum, adhuc non posset se vendere, renitente uxore; sicut neque separare, aut ingredi Religionem, aut suscipere sacros Ordines, quibus tamen contractus magis favet quam servituti voluntariæ inductæ, quæ positâ, redditur inhabilis uxori ad usum Matrimonij sive debiti, dabo quod sit factus impotens, sive ad alia commoda enumerata, quibus procurandis tenetur. Hucusque Hiquæus.

Quæ, & alia, superius ex eo Auctore adducta, licet non omnia concludant intentum, ut consideranti facile patebit; equidem ostendunt difficultatem, quæ est in sententia Sanchij, & probabilitatem sententiæ oppositæ.

96.
Venditio
uxoris sine
consensu vi-
ri est inju-
sta.

Utut sit de venditione viri, ferè omnes admittunt, uxorem non posse seipsam servituti mancipare ac vendere, absque viri consensu, & venditionem aliter factam, quam de consensu viri, esse contra justitiam. Quia uxor ultra obligationem reddendi debiti conjugalis, in qua conjuges sunt pares, subditur viro tamquam capiti in reliquis, quæ ad regimen domus & familiæ attinent. Atque hæc subjectio uxoris & superioritas viri oriuntur ex natura Matrimonij.

Hugo cum
paucis alijs
docet opposi-
tum.

Dixi: Ferè omnes: quia Hugo 29. q. 2. cap. penult. & pauci alij dicunt oppositum, scilicet posse uxorem se, invito viro, vendicare. Quod quoad hoc non sit sub potestate viri. Sed hoc est quod quaeritur, & probatum oportuit, non suppositum.

Certum est mulierem esse sub potestate viri, Gen. 3. vers. 16. Mulieri quodque dixit: Multiplicabo arummas tuas, & conceptus tuos: in dolore

paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Nemo quoque dubitat, virum caput esse mulieris, ad Ephel. 5. vers. 22. & 23. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino; quoniam vir caput est mulieris. Nusquam autem legitur in Scriptura, Viri mulieribus suis subditi sint.

Ostendant ergo Adversarij, quoad hoc, id est, venditionem sui, mulieres non esse subditas suis viris, & habebunt intentum. Cum autem hoc ostendere non possint, potius dicant cum communi sententia, uxorem, invito marito, non posse seipsam vendere in ancillam. Atque hæc satis de incidentalibus tantum quaestione.

Interim Conclusio manet vera; scilicet, servum, non solum Domino consentiente, sed etiam contradicente, posse Matrimonium contrahere. Notat tamen Coninck disp. 31. n. 32. serm. 1. vos, nisi aliqua justa causa aliud suadeat (qualis esset si timerent, ne Dominus malitiosè eorum Matrimonium impediat) teneri prius Dominorum consensum petere, antequam cum aliqua contrahant.

Colligitur, inquit, apertè ex Concil. Cabilon. quod requirit voluntatem Dominorum, ut conjugia servorum sint omninò legitima. Ratio est: quia hoc exigit reverentia, quam iis debent; præsertim cum sæpè multum Dominorum intersit, utrum servi cum hac vel illa contrahant; ideòque durum sit, si servi, iis inconsultis, cum aliqua contrahant, quæ ipsis valdè ingrata, ac multas molestias paritura sit. Hæc ille.

Sed ego nullam invenio strictam necessitatem hujusmodi petitionis, neque in Concil. Cabilonensi, quod in principio Conclusionis explicatum fuit; neque in ratione, nisi fortè servus specialia beneficia à Domino accepisset, propter quæ ex gratitudine aliqua, eo invito, non deberet Matrimonium cum hac aut illa contrahere. Alioquin reverentia Dominis debita à servis in eo solo consistit, quod exhibeantur debita & consueta obsequia, inter quæ est minimè numeranda illa petitio consensûs, cum, etiam Domino expressè contradicente, propter, fortè incommodum aliquod ex Matrimonio ineundo sibi obventurum, nihilominus absque ullo peccato servus possit Matrimonium contrahere.

Et verò in hoc contractu magis attendendum est interesse servi quàm Domini, magisque considerandum, an ea cum qua contrahitur, sit esse servus, quàm Domino; cum vinculum Matrimoniale sit indissolubile; servitus autem solubilis. Unde si uxor non placeat Domino, vendat servum, & liber erit à molestiis, quas timet. Igitur consideratâ solâ obligatione servitutis, licitè contrahit servus Matrimonium etiam non petito consensu Domini.

Si dixeris: nullus potest dare alienum; sed corpus servi est Domini secundum Philosophum 3. Politicorum. respondet Scotus super. Servus non est Domini secundum omnia; sed secundum aliqua est sui juris, ut ad comedendum, bibendum, dormiendum, & breviter ad quoscumq; actus exercenda.

97.
Sed sine suffi-
cienti sum-
damento.

An servi te-
neantur pe-
tere consen-
sum domi-
ni? Coninck.

98.
Non videtur
esse stricta
necessitas
per se.

Magis at-
tendendum
est hic inte-
resse servi,
quàm domi-
ni.

99.
Obiectio ex
Philos.

Solvitur ex
Scoto.

exercendos, propter quos non subtrahuntur Domino debita servitia: igitur cum pro tunc possit uti actu carnali, potest ad illum se obligare, quantum sui juris est.

Quod Philosophus dicit de servitute illa maledicta, quæ servus est, sicut pecus, potest intelligi, quod est Domini sui, sicut possessio vel pecunia: non tamen quod in actibus suis ducatur tantum, & non ducat: quia quantumcumque sit servus, est tamen homo, & ita liberi arbitrij. Ex quo patet magna crudelitas fuisse in prima inductione servitutis, quia hominem arbitrio liberum, & dominum suorum actuum ad virtuosè agendum, facit quasi brutum, & libero arbitrio non utentem, nec potentem agere virtuosè.

Cæterum, ex hæcenus dictis perspicuè manifestum fit, servitutem ex se non repugnare substantiæ Matrimonij; ac proinde non dirimere Matrimonium cum ea contractum. Si autem à me quaeratur, quid ergo intelligatur per Conditionem servilem, quæ communiter numeratur inter impedimenta dirimentia. Respondeo citius & crit.

CONCLUSIO II.

Servitus ignorata dirimit Matrimonium inter liberum aut liberam, & mancipium. Nunquid jure naturali?

Incipio hanc Conclusionem à verbis Doct. Angelici 4. dist. 36. q. un a. 1. in corp. Dicendum, quod in Matrimony contractu obligatur unus conjugum alteri ad debitum reddendum, & idè si ille, qui se obligat, est impotens ad solvendum, ignorantia hujus impotentia in eo, cui sit obligatio, tollit contractum. Sicut per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad solvendum debitum, ut omninò non possit solvere; ita per servitutem, ut liberè reddere debitum non possit; & idè, sicut impotentia coeundi ignorata impedit Matrimonium, non autem si sciatur; ita conditio servitutis ignorata Matrimonium impedit, non autem servitus scita.

Ubi D. Tho. comparat servitutem naturali impotentia; hæc autem, utpote contrà substantiam Matrimonij, etiam scita, juxtà Sanchium & alios plures tam Theologos quàm Iulperitos, ut suo loco videbimus, dirimit Matrimonium, quidquid hic & alibi dicat Doct. Angel. ergò similiter servitus, etiam scita, tamquam contraria substantiæ Matrimonij, dirimet illud in sententia Sanchij & aliorum.

Et confirmatur: quia si in contractu Matrimonij ea conditio apponeretur, ut non teneretur conjux habitare cum conjuge, illive debitum reddere, nisi quando Dominus voluerit, Matrimonium esset nullum, ob conditionè Matrimonij substantiæ adversam, c. fin de Condit. appof. At ea conditio tacitè inest in servi Matrimonio.

Accedat l. 3. Cod. de Incestis nupt. quæ sic incipit: Cum ancillis non potest esse connubium: nam ex hujusmodi conturbervio servi nascuntur. Quæ utique ratio etiam militat, quando scienter contrahitur cum ancilla,

His tamen non obstantibus, res certissima est servitutem scitam non dirimere jure naturali, neque Ecclesiastico; estò dirimeret jure naturali impotentia scita: Arg. cap. 1. de Conjug. servorum, ubi, ut vidimus Conclus. præcedenti, conceditur servis contrahere Matrimonium; etiam Dominis invitis, & cap. 2. eod. ibi: Mandamus, quatenus si constiterit, quod idem vir præfatam mulierem, postquam audivit illam esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum, monitione præmissa, compellatis, ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet.

Idem definitur cap. 2. 29. q. 2. (quod est Zachariæ Papæ) Si quis liber ancillam in Matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam (si consensu amborum conjuncti sunt) exceptà causâ fornicationis: sed una lex deinceps erit per omnia & viro, & femina.

Et cap. 4. ead. caus. & q. ex Concil. apud Vermeriam c. 9.: si quis ingenuus homo uxorem ancillam alterius acceperit, & existimat, quod ingenua sit, si ipsa femina fuerit postea in servitute detecta, si eam a servitute redimere potest, faciat, si non potest, si voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam scierat, & collaudaverat, prout legitimam eam habeat.

Item cap. 5. ead. caus. & q. ex eod. Concil. cap. 8. si femina ingenua acceperit servum, sciens quod servus esset, habeat eum: quia omnes unum patrem habemus in talis. Vna lex erit viro & femina. Igitur de veritate hujus doctrinæ non est relictus dubitandi locus.

Nec obstat comparatio servitutis cum impotentia naturali: quia non est omnimoda, ut patet ex ipsis verbis D. Tho. Quippe per impotentiam coeundi, ita quis efficitur impotens, ut omninò non possit solvere debitum; at verò per servitutem, ut liberè reddere debitum non possit. Proinde impotentia omninò repugnat substantiæ Matrimonij, & idè etiam scita dirimit, cum res sine sua substantia nequeat subsistere. At verò servitus tantum aliquo modo repugnat substantiæ Matrimonij, sive tollit aliquem modum substantiæ, puta libertatem omnimodam usûs Matrimonij, seu liberum omninò usum Matrimonij, relinquens simpliciter usum; & idè scita non dirimit, cum adhuc maneat substantia Matrimonij.

Nec est simile (inquit Sanchez lib. 7. disp. 19. n. 13.) si apponeretur ea conditio in contractu Matrimonij, ut non teneretur conjux cohabitare, aut debitum reddere, nisi cum alter tertius voluerit, in quo casu esset irritum Matrimonium. Quia servus contrahens Matrimonium, nec tacitè nec expressè eam conditionem apponit, ut non teneatur cohabitare, nec reddere, nisi Domino volente; sed tantum ex natura status servilis supponitur, non teneri servum reddere debitum, quando ex justa causa impeditur à Domino, quod nullatenus est contrà Matrimonij essentiam; hæc enim minime astringit ad semper & ubique debitum reddendum, sed, quoties legitimum impedimentum non obstitit. Cum ergò Dominus nequeat servo impedire justum & rationi consonum Matrimo-

100. Servitus non repugnat substantiæ Matr.

101. D. Tho. comparat servitutem naturali impotentia.

An servitus scita dirimit Matr.

102. Probatur dirimere, ex ratione.

Item ex juris.

103.

Certum est non dirimere, ex c. 1. de Conjug. serv.

Item ex c. 2. eod.

c. 2. 29. q. 2.

104.

Cap. 4.

c. 5. ead.

105.

Resp. ad. 1. arg. opposita sententia.

106.

Resp. ad 1.